

ARTUR SILVESTRI

**MEMORIA
CA UN
CONCERT BAROC**

Vol. III – Tablou imaginar de familie

CARPATHIA PRESS – 2005

CARPATHIA PRESS, 2005

str. Ciprian Porumbescu nr. 10, București, cod 010652

E-mail: carpathia@k.ro

Tel/fax: 021-317.01.14

ISBN: 973-7609-01-8

SUMAR

„PRECUM ÎN CERURI AȘA ȘI PE PĂMÂNT”.....	3
„ADUCĂTORUL DE APĂ” – Gînduri răzlețe despre Mitropolitul Tit Simedrea...	6
MESAGERUL – Cîteva gînduri despre profetie	11
„ULTIMUL DALMAT”.....	18
MAREA SENINĂTATE	23
UN SOLOMONAR.....	27
CĂLIMARA SACRĂ.....	29
„DOAMNA AMBASADOR”.....	33
PALIMPSEST.....	36
RĂZBOINICUL SINGURATIC.....	39
ZILE ȘI NOPTI DIN VIAȚA UNUI „BLAJIN”.....	44
O ENIGMĂ.....	49
POVESTE DESPRE UN GRĂDINAR.....	53
CUVÂNT DESPRE O TAINĂ TRISTĂ.....	56

Concepția acestei ediții aparține autorului

Coperta: *arh. Mugur Kreiss*

Tehnoredactare: *ing. Diana Șuică*

Ilustrația de pe copera I-a

reproduce o pictură flamandă medievală, creația lui *Roger Van der Weyden*, reprezentînd pe Sfînta Magdalena.

Tipar: **Tipogrup Press S.A.**

„PRECUM ÎN CERURI, AȘA ȘI PE PĂMÂNT“

*Gîndul însuși venise după o nenorocire și mă afla bolnav și în necaz; și poate că și acest gînd **mi se dăduse** ori mi se spusese, arătîndu-mi pe cei care, știuți **dinainte**, ar trebui să-i țin mai aproape, ca să mă apere de Cel Rău. Și știu de unde îmi venise și cine mi-l dăduse, pe acel Gînd, fiindcă, în chiar acel an greu, aproape insuportabil, îmi mai arătase și pe alții, puțini, pe care, aduși de Înger, îi cunoscusem atunci. Astfel, uniți cu puterile lor mari dar mai scăzute față de puterea lui ce nu se putea înțelege și pătrunde, aceștia toți, știuți mai de dinainte ori aflați atunci, ar fi trebuit să-i țină locul pe lîngă mine, cît se va putea și dacă se va putea.*

Pe la începutul acestui an, după ce încheiasem „Vremea Seniorilor“ și așteptam, cu tulburare, să apară în sfîrșit, căpătasem sentimentul sfișietor că nu voi mai putea să scriu niciodată. Oricît m-aș strădui, nu îmi pot da seama de unde apăruse acest gînd cumplit ce nu credeam că voi avea, vreodată, într-un mod atît de clar și de apăsător. Pentru mine, care socotesc că **scrisul este viața**, nu exista, pentru a-mi reprezenta Sfârșitul, decît imaginea bradului ce se prăbușește, dintr-o dată, ucis de topoare, iar ideea unui viitor vegetativ și steril îmi crease o spaimă ce nu o pot descrie și nici măcar nu o pot re-aminti, atît este de cumplită. Și totuși, zilele treceau, anonime și fără rost și viața însăși mi se părea încețoșată de un fel de frică abisală, fără nume, ce presimțea Marea Destrămare latentă, anunțată, poate, de prea puține pagini și de întocmiri ce socoteam mărunte și fără semnificație, ajungînd cu trudă să le închei.

Dar într-o clipă ce nu pot identifica, mi s-a părut că bănuiesc că, în mod ne-explicabil, începusem să scriu o carte despre care nu știam încă nimic. Era în Postul Paștelui și gîndul că **se face, tainic, ceva necunoscut** mi-a dat o clipă de fericire care, la rîndul ei, nu se poate descrie într-atît era de neașteptată și, dacă ar fi fost adevărat, de izbăvitoare. Înaintam, totuși, fără să știu încotro merg, îndreptat către conținuturi indistincte și scriind o carte care nici măcar nu știam cum se numea. Numele i-l am dat ceva mai tîrziu. Era în ziua de Paști, cînd îndreptîndu-mă către Constantinopol, priveam prin fereastra vagonului de tren cîmpurile de lîngă Dunăre și, în zare, mai departe de ele, Munții Balkani. Atunci, într-o fracțiune de secundă, mi-am dat seama, ori parcă mi s-a spus, care este cartea ce se închea: o carte despre **Familie**, despre **Familia Mea**.

Acest început de gînd, ori de formulare, m-a uimit și cuprinsul lui mi-a dat o clipă impresia unei amăgiri ce vine doar prin hazard și ar putea să nu fie decît un capriciu neconținutistic. Nici nu credeam în sinea mea

că ar putea să aibă acest conținut și ar putea să existe într-un fel ce trebuia să o facă să stea pe picioare și să nu se frîngă în timp ce se orînduiește.

Căci această temă – dacă i-aș putea spune **temă** cînd, de fapt, este, sau ar trebui să fie, o realitate metafizică – mi-a fost străină pînă mai la o vreme. O consideram **un fapt** ori, și mai bine spus, **un dat**. În casa unde am crescut pînă într-o zi, cînd am plecat la București, la „învățătură înaltă”, se vorbea foarte puțin despre **cei de dinainte** iar dacă, fără să se dorească, venea vorba despre unul sau altul, răspunsurile erau, de fiecare dată, succinte ori evazive. Oricît aș fi încercat să aflu, nu înțelegeam cine sînt și ce identitate misterioasă mi s-a dat; însăși venirea mea pe lume – cînd nu mi se spunea **de unde mă trag** și cine mi-ar fi fost cei **aproșiți** – devenea un fel de episod incoerent, fără semnificație și rost. **Istoria vizibilă prin oameni** părea că se încheie la a treia generație, la bunici iar mai înainte de ei nu mai era nimic, nici un document, nici o piesă de mobilă, nici un tablou atîrnat pe perete. Părea că totul se destrămase și nu mai rămăsese nimic. Abia rareori auzeam frînturi de frază ce evocau o sabie boierească bătută cu nestemate ori un inel de aur, cu pecete despre care se știa ceva și stătuse ascuns la vreo rubedenie, zidit în podul casei. Le și văzusem, pentru cîteva clipe, într-o după-amiază cu lumină vineție ce nu pot identifica, ignorînd și an și anotimp; știu doar că totul se petrecuse cîndva, pe la începutul vieții mele. Toate păreau să se fi întrerupt și, din **cealaltă realitate, realitatea Strămoșilor**, nu se mai păstrasera decît prea puține urme, aproape mute și fără biografie. Acum, cînd evoc toate acestea, mă tulbură uimirea – și mi-o explic tîrziu – ce încercasem la vederea trăsorii ce seamăna cu o cabrioletă, abandonată undeva, în curtea gospodăriei de la Asanaga, unde locuia Bunica mea, Învățătoarea; ori scaunul, de nu știu cîtă vechime, cu incrustații și piele de Cordoba; ori biblioteca plină de cărți, ce se învîrtea în jurul unui ax ca un șurub fără sfîrșit, unde cîteodată găseam, ca să răsfoiesc cu emoție ca în fața misterului, Dicționarul „Larousse” de la 1909. Toate îmi apăreau ca scăpate din altă eră ori alt ciclu cosmic, dintr-un fel de Atlantidă ștearsă complet de pe fața Pămîntului, și abia acum înțeleg că nu doar obiectele ci și amintirea oamenilor parcă se evaporase, uitată, inutilă, fără ecou.

Să fi fost acesta Răul ce, fără să-mi dau seama, încercasem să-l alung ori să-l atenuez, întîi – și mult timp – lucrînd de la sine, împotriva lui, ca înaintea unui dușman consubstanțial? Nu pot spune acum că așa ar fi fost, la drept vorbind. Dar cred că astfel s-ar putea explica dorința mea sălbatică de **înrădăcinare** și gîndul, presimțit, de cele mai multe ori fără cuvinte, că ar putea să-mi aflu vreodată suflete cu care **să mă învoiesc**.

Și, la o vreme, fără să-mi dau seama imediat, începură a se arăta. Cele dintîi au fost, cînd am început să citesc literatură, **cei ce scriau** și,

dintre aceștia, cei care păreau să îmi vorbească într-un mod special, într-o limbă interioară, parcă ascunsă și aflată înlăuntrul limbii ce folosea cuvinte. Toți aceștia, sau aproape toți, nu mai erau pe Pământ. Dar în liniștea bibliotecii – căci, de fapt, **casa mea a fost întotdeauna o bibliotecă** – începeam să le disting, deslușind șire după șire, gîndul lor cel bun, de fapt gîndul lor **de a face bine**. Ei mi-au dat, astfel, îndemnare, într-un fel ce nu înțelegeam pe atunci, de a face și eu **Binele**, la rîndul meu, **vorbind în scris**, ca și ei.

Acum, cînd văd altfel toate, aș putea spune că aceasta era **familia de cuvinte enigmatice**, o familie mare pe care mi-o simțeam ua apropiată ci întrepătrunsă în nedeslușitul vorbelor ce potriveam și eu. La drept vorbind, nu aș putea spune cine sînt aceștia toți dar știu că **vor fi fost – și au rămas** – cei ce îmi vorbeau pe înțeles, adică direct, cu directetea necorporală ce ar fi închipuit-o **limba îngerilor**. O limbă pe care am mai auzit-o uneori și care **ar fi ca și cum mi se vorbise ori vorbisem cu cineva în gînd**, atît de indescritibilă dar atît de adînc personală încît pare că vine și nu vine din gîndul meu, ori din gîndul meu pe care nu pot să-l cunosc.

Scriind acestea, încep să înțeleg nu doar taina acestei cărți ci și, poate, cuprinsul ei nedeslușit, ce mi s-a arătat. Căci, în indistincta formulare a semințiilor presărate pe Pământ, cel dintîi care vorbește este **sîngele**, adică întocmirea misterioasă care ești și, odată cu aceasta, cei deopotrivă cu tine, ca o realitate inerentă ce nu se alege. Apoi, vorbesc **potrivirile**, unde sufletul, gîndind către sine, ajunge să gîndească despre altcineva, căutînd să se vadă pe el însuși într-un fel de oglindă. Atît admiri, și admiti, potrivit pe lîngă tine, cît imaginezi că ai putea fi. Ori, dacă totul pătrunde în misterul androgenului – că nu ești încă, dar poți să fi vreodată.

Într-un anume fel, toate acestea sînt aproape ininteligibile. Le orînduiește cu siguranță **ceva** ce ne îndrumă simțindu-ne poate prea șovăielnici și fără putere, un ceva pe care nu am putea să-l numim și nici nu putem să-l cunoaștem. De fapt, nici eu nu l-am putut cunoaște dar l-am văzut și l-am avut aproape căci el mi-a dezlegat, în felul lui, fără cuvinte, și soarta cărții enigmatice, aceasta, unde, aduși de el, ca Înger Păzitor, stau cei ce mi i-a arătat și m-a-nvățat să-i înțeleg.

Mă gîndesc la ei toți, și la el, cel ce mă-ndrumă tainic de-acolo de unde s-a dus; fără șir și adeseori aproape fără cuvinte. Toate acestea vin, poate, din instinct ori dintr-un strat necunoscut unde nu voi putea ajunge niciodată cu gîndul căci este probabil mai mult chiar decît tiparul, este un „ceva“ constitutiv și celular. Dar „celular“ în sensul inaccesibilului și al unei atît de adînci unități încît mă depășește și, făcînd parte și din firava mea întocmire, aparține altcuiva, unei identități indescritibile, despre care nu se poate spune nici măcar că există în felul ce îl concepem noi ca fiind posibil.

„ADUCĂTORUL DE APĂ“

Gînduri răzlețe despre Mitropolitul Tit Simedrea

Despre Mitropolitul Tit Simedrea am auzit vorbindu-se prima oară cu mulți ani în urmă, în casa bunicii mele din partea tatălui, în Vlașca, în satul Asan-Aga. Să fi fost acum mai bine de patruzeci de ani, pe cînd, pregătindu-ne să pornim cu trăsura către **Pădurea lui Eftimie**, bunica mea îmi arătase cu degetul, undeva, departe, către Prunaru, turla bisericii ce o ridicase rubedenia ei și a mea, „Tit al lui Simedre“. Așa îi zicea ea vărului din partea tatălui și celor din spița lor: „ai lui Simedre“. Numele îl mai auzisem de vreo cîteva ori pînă atunci, dar era **numele de clan** căci despre cîte un „Simedre“ se pomenea cîteodată într-un fel enigmatic, ce nu îmi puteam explica pe atunci dar l-am înțeles abia mai încoace, chiar recent, semănînd cu ceva complicat și arhaic, între pomenire și mulțumire către strămoșul exponențial. Prima dată, pe cînd eram copil, se întîmplase să ajungem – Tata Mare, învățătorul, și cu mine – undeva, pe cîmp, către Răsuceni și, fiind arșiță și așezîndu-ne lîngă o fîntînă, îl auzisem pe bunicul cum rostește acel nume neobișnuit, ștergîndu-se la gură cu dosul palmei după ce băuse din ciutură: „*Să fie de sufletul lui Simedre*“. Această propoziție ritualică îmi rămăsese impenetrabilă și nici măcar nu o pricepusem altfel decît ca pe un gînd șoptit către sine însuși și nu mă gîndisem s-o deslușesc, într-atît mi se părea de înfricoșată. Nu o înțelesesem, de fapt, și pe cînd, peste doar cîțiva ani, o mai auzisem și de la tatăl meu, profesorul, cînd, bătînd cîmpurile de la Drăgănești de Vlașca spre Comoara, ne opriserăm lîngă o cișmea, tot într-o vară ce aducea, în căldura ei de altădată, halucinație, zăduf și, către orizonturi, pînze jucătoare de aer, fantasmă, duhuri subțiri: **apa morților**. Tata se opri să-și potolească setea și, după ce băuse făcîndu-și palma căuș, rostise și el, cu o voce joasă, gravă, ce nu i-o mai auzisem decît prea de tot rar, aproape niciodată: „*Să fie de sufletul lui Simedre*“. Pentru mine, copil neștiutor și cuminte în vremea aceea – care astăzi mi se pare aproape contemporană cu Hora de la Frumușani și tot atît de misterioasă, îndepărtată și abstractă ca și cînd ar fi fost populată de „cucutenieni“ – acel nume și acele cuvinte aveau ceva impenetrabil și obligatoriu și păreau să facă parte – ori **să fie** chiar – dintr-un ceremonial de religie stranie pe care parcă o întrezărisem și nu o întrezărisem în Bisericile unde, uneori, duminica, Bunica mă ducea de mîină și-mi arăta cum să mă închin. Tot ceea ce puteam să ghicesc ar fi putut să fie darul ce i se dăduse lui Simedrea de a face fîntîni și

cișmele, ca să astîmpere setea călătorilor rătăciți pe cîmp ori vietăților ostenite și înspăimîntate de caniculă. Căci „Simedre”, aducătorul de apă, ostoitorul de sete, părea că se gîndise și la necuvîntătoarele nevinovate că nu au graiul înțeles și pentru sufletul lor candid el făcuse pretutindeni jgheaburi de piatră, închegate cu mortar ce nu se sfărîma, unde, chiar dacă omul nu ajungea din întîmplare ca să toarne apă, apa rămînea din scurgerea izvoarelor ce nu secau niciodată.

Și acum, îndreptîndu-ne cu trăsura către pădurea întinsă de pe vale, privind, de pe falezele înalte ale straniului rîu Câlniștea – care, împotriva tuturor rîurilor din Cîmpie, curgea înapoi și nici nu se vedea că s-ar putea mișca pe sub pînza de apă înglodată în lîntiță și papură – acum, zic (adică într-un „acum” de aproape o jumătate de veac), Bunica mea, care, deja îmbătrînită pe atunci, făcuse școli și biserici și îngrijise de troițe și de monumente de pe la răscruci, îmi arăta că unul dintre „ai lui Simedre” clădise nu doar fîntîni ci și o biserică.

În casa ei din Asan-Aga, o casă albă cu verandă și coloane, ridicată mai sus de pămînt pacă spre a privi mai de la înălțime către lumea înconjurătoare, n-am auzit decît rareori vorbindu-se despre „ai lui Simedre” și tot atît de rar despre Mitropolitul Tit. Părea că toți aceștia, și el împreună cu ei, s-ar fi aflat undeva, departe, poate chiar în legendă. Ori poate că, într-o familie ce avusese prea multe ramificații și ale cărei vase capilare se subțiaseră din prea de tot încurcate risipiri de sînge originar și oamenii se împrăștiaseră și ei care-încotro astfel că se întîlneau rar și, unii din ei, niciodată, ideea însăși **de înrudire** căpătase un gen de diluție, părăind să devină aproape o abstracțiune și nu emoționau pe nimeni viețile paralele ce încă se mai desfășurau, desfăcînd zile din caierul insondabil al timpului ce trebuiau să deșire.

Însă pe cînd toate acestea se petreceau acolo, într-un sat nu prea îndepărtat din Câmpia Română, Mitropolitul Tit Simedrea își prenumăra, încă, zilele și nopțile ce i le dăduse Dumnezeu, aproape de București, la Mănăstirea Cernica. Nimeni, în acei ani, nu-mi vorbise despre acesta și nici măcar că s-ar fi aflat în viață, undeva, pe Pămînt. Poate că, la drept vorbind, nici nu se mai știa că există, și unde, și poate că îl și uitaseră de tot cei care, ori unii din ei, îi erau de-un sînge și aveau un străbun. Dar nici măcar la București nu avea știință despre Vlădica vreunul dintre cei ce întîlneau cînd, făcîndu-mi studiile, începusem să văd „lume luminată”, să citesc literatură și să visez că, vreodată, voi deveni scriitor. Probabil că, în afara **cer-cului închis al Bisericii** – un cerc și azi incomprehensibil din afara lui și cu un conținut ilizibil în absența științei în codul interior – nimeni

nu-l ținuse minte (iar alții nu aflaseră) pe Stăpînul Bucovinei, pe Mitropolitul de la Cernăuți.

Căci Tit Simedrea fusese ultimul Mitropolit al Cernăuților, înscăunat după ce păstorise la Bălți, în Basarabia, și unde făcuse, ca în vremurile de-nceput ale Bisericii, un fel de misiune printre păgîni și răspîndise Scripturile între popoare, știind să grăiască „în limbi”. Și, misionar fiind, s-ar fi putut să devină și martir și să sufere deopotrivă, ca în Anii Vechi, supliciu și osînda ce ar fi întîmpinat, ca un păstor senin, cu bucurie. Însă tainele nepătrunse nu făcură să se potrivească totul în acest fel și Mitropolitul Tit, adus la București cu anasîna, trebui să trăiască mai bine de un sfert de veac aproape în afară de timp, ca și cum viața ce i se mai dăduse ar fi fost o simplă contemplație a postumității.

Și, la o vreme, pe cînd fără să știu că, dacă cumva aș fi știut, l-aș fi putut vedea căci era aproape, Mitropolitul Tit se mutase la cele veșnice, pe la sfîrșitul lui 1971, cînd eu mă hotărîsem să fac literatură, să devin scriitor și să urmez Literele. În chilia lui de la Mănăstirea Cernica, unde în ani mulți și numărați mai ales în nopți de veghe, rugăciune și singurătate i se umpluse masa de cărți și manuscrise, se așternuse deodată liniștea, o liniște definitivă, o tăcere nu de început de lume ci **fără lume și fără timp**, neconținutistică, indefinibilă. Și-apoi veni uitarea, apa grea a timpului necruțător care, la el mai mult decît la alții, venise de mai devreme, din anii cînd, încă în viață fiind, prea puțini îl mai țineau minte și îl mai căutau, deschizîndu-i ușa ca să-l întîlnească. Și apoi, foile ce însemnase poate că se risipiră și nu se mai știu despre ele iar numele lui rămase doar un nume ce se pronunța rar, din ce în ce mai rar, pînă cînd s-ar fi șters de tot, în Marea Risipire ce ne conduce pe noi, care sîntem închegare adesea ușuratecă și prea repede uitătoare.

Astfel încît, pînă mai de curînd, Mitropolitul Tit nu fusese decît un reper în cîte o bibliografie și un „nume adunat pe-o carte”, cărți, însă, din ce în ce mai rare și, la rîndul lor, parcă și mai puțin cunoscute. Dar încoace de tot – cînd, arătîndu-mi-se de către Îngerul Păzitor ce mă părăsise, că uitarea este **moartea definitivă**, mi-am dat seama că am o datorie față de el și că bine-merită să nu i se lase în drum și să se irosească Fapta lui, cîtă o fi fost – m-am gîndit că dacă, totuși, ceva ar mai putea rămîne în agregare în fața dintelui nemilos al vremii rele care distruge, aceasta știe și hotărâște doar Dumnezeu și, ca să se poate cîntări, trebuie întîi să se știe și abia apoi să se aprecieze. Și de-aceea, avînd în sinea mea un sentiment indistinct, ce amestecă rușinea de a-l fi ignorat și obli-

gația de a repara ceea ce greșisem, mi-am zis că, pradă începutului de risipire, fapta lui trebuie **adunată și arătată**.

Opera însăși închide un fel de secret ori, mai bine spus, un tîlc și o potrivire ce se vor fi constituit pe căi necunoscute, poate venite de acolo de unde ne vin toate Potrivirile. Este, la drept vorbind, **operă de bătrînețe** și, prin aceasta poate, operă de înțelepciune, făcută la **vîrsta temelor incontingente**. Și, de fapt, aceasta cred că a fost semnificația acelei potriviri. Pe cînd avea ceva mai mult decît vîrsta mea de acum, Mitropolitul Tit dăduse **mult dar în multe** și în felul lui, de căuzaș și de păstor, se încercase în a construi ceva durabil în imediatul prea de tot inconsistent. Dar ceva rămîne și de aici. Cronică în clipă, istoriografie locală scrisă de eparhiot, acțiune prin scris, vorbă și punere în rînduală, toate acestea se traduc într-o faptă ce cuprinde omiletică, îndrumare și consemnare care astăzi interesează și însemnează mult în **istoria deschisă**, de evenimente ce se înșiruie pe suprafețe. Dar cînd **veni timpul** și cînd omul trecător nu mai putu să participe, cu energia lui dăruită, la **zidirea vizibilă** împins fiind să pătrundă într-o altă ordine a lucrurilor decît cea care îi fusese arătată pînă atunci, **ceva** îl făcu să înțeleagă altfel tot ce i se poruncise, de fapt; și se preschimbă.

Aceasta fuse, în felul ei, o taină. Din **zidarul** ce construiește în lumina zilei, Mitropolitul Tit deveni **omul clipei enigmatice**, sub-lunare și necontingente și viața lui începu a se supune unei reguli ce se însușise: **regula chiliei luminate**. Opera însăși primise nu doar un alt vestmînt, mai senin și mai solidificat prin **lentoarea concluziilor mari**, ci și o altă directivă interioară, de fapt sensul neclătinat de hazarduri și context indefinit. În **spațiul lui contemporan cu Strămoșii**, Mitropolitul Tit începu a **vedea peste timp** și a desluși mai degrabă ceea ce, rămînînd ca zăcămînt ce iradiază, se organizează parcă-de-la-sine în straturi care, prin însăși înlăntuirea lor definitivă, dau imaginea de **terra ferma**, de sol nemodificabil ce o traducem uneori prin noțiunea de **tradiție**. Este vremea marilor alcătuirii ce nu se pot depăși în datele lor ci doar cita și dezvolta, însușindu-se ca și cum peste Fundația definitivă se așează zidărie nouă și se reconstituie **Formula Ideală**. Și totul în singurătatea de dincolo de timp, în noaptea de inspirație, în **Chilia luminată** pe care bătrînețea, înțelepciunea ori porunca auzită fără cuvinte i-a făcut-o vizibilă, aducîndu-l din viața trecătoare în efigie.

*

Abia acum îi înțeleg **lecția nescrisă**, cînd eu însumi s-a întîmplat să trăiesc, în viața mea pînă mai deunăzi neclară, aproape ace-

leăși **trepte** ce mă duseră, de la o vreme, într-o altfel de „chilie“ care, însă, era luminată și ea. Ca și el, mă încercasem și eu altădată în „lucrarea în clipă“ și poate că greșisem și, ca și el, trebuise, cîndva, fără s-o merit, să stau mai la o parte, descoperind, însă, prin povețe ce s-au întîmplat să-mi vină fără să le fi cerut dar așteptîndu-le, **încotro** și **cum** ar trebui să înaintez, cînd veni vremea să înaintez. Îl simt acum răspunzător, ca un Moș ce îndrumă, de multe din cele ce fac și, mai ales, de marea înțelegere a Tainelor care, avînd puteri nedeslușite, fac toate să se modifice încet – dar în fiecare clipă – punînd, în cele din urmă, toate la Rînduială.

*20 aprilie 2005
de ziua Sfîntului Teotim, Episcopul Tomisului*

MESAGERUL

Cîteva gînduri despre profecție

Pe la mijlocul verii lui 1990, am primit la redacția ziarului „Națiunea” pe care îl conduceam în acea vreme, la București, un pachet conținând mai multe articole desprinse din publicații răzlețe și cîteva eseuri dactilografiate la mașina de scris, împreună cu o scrisoare venită din Belgia, de la Namur. Cel ce o iscălea – și iscălea și textele ce i se alăturau – era profesorul Francis Dessart, despre care auzisem vorbindu-se cîteodată, în discuțiile anterioare, în casa lui Iosif Constantin Drăgan, editorul ziarului, „cel mai bogat român de pe planetă”, cum i se spunea și atunci. Despre profesorul Dessart, ce se evoca de către alți cîțiva, puțini, intelectuali cu vederi europene și fără nici un fel de complexe de inferioritate – ca și mine, de altfel – privind originea, extracția ori limba de exprimare, se vorbea cu respect și cu un gen de prețuire necondiționată, ca înaintea unui Învățător ori a unui Misionar. Răsfoind corespondența ce mi se trimisese, m-am simțit deodată tulburat fără să-mi pot explica pe moment etiologia acestui sentiment și am rămas pe gînduri în fața numeroaselor pagini ce aveam de citit, pînă cînd, tîrziu, în noapte, le-am încheiat, clarificîndu-mă asupra semnificației acestei opere neobișnuite. Era, ceea ce se și întrevedea imediat, o acțiune intelectuală hotărîită, precisă și definită, ce aparținea unui intelectual format într-o tradiție ce aparținea unei Europe sub-lunare, neoficiale, unde participau, deopotrivă, romanticii germani, neo-druidismul englez și „lakiștii”, Generația '98, spaniolă, cu Unamuno și Ortega y Gasset, poate Maurice Barrès, Berdaiev și Constant Chevillon și încă mulți alții, citați rar și evocați și mai rar dar cu ecouri lungi, ramificate ce, mai degrabă, se întăresc în Straturile adînci, ca de **ape freactice**, unde circulară fără a obosi.

În mod inexplicabil, temele intelectuale întîlneau un anumit **indigenism de afirmație autohtonă**, foarte cultivat în literatura română a veacului ce se încheia, atît de Nicolae Iorga cît și de Lucian Blaga, dar invocat și de G. Călinescu și tradus într-o faptă Mare, ce nu se poate uita: „Istoria” lui. Pentru mine, adept al „protocronismului” – care, din anii '70 pînă mai încoace, evidenția ipoteza unei universalități intrinseci prin creație localistă, un fel de „Orbi per Urbem” – doctrina ce bănuiam în substrucția eseurilor lui Francis Dessart era nu doar inteligibilă ci și acceptabilă. Am îmbrățișat-o pe loc și nu fără o rațiune pragmatică.

În vremea aceea, mă străduiam să creez o acțiune culturală conjugată și, pe lângă „Națiunea”, reușisem să conving pe editor să fondăm și alte două publicații, avînd, acestea, obiective complementare. Urmau să se intituleze „Dacia Literară” și „Mileniul III”. De fapt, „Dacia Literară” însemna și un indiciu de **tradiție însușită** căci re-edita, după o sută cincizeci de ani, „foaia” capitală a lui M. Kogălniceanu și revigora substanța „pașoptistă” de-atunci, încă activă, de fapt perenă. Doar „Mileniul III” era un titlu nou, gîndit în felul unei „tribune de idei” ori, mai bine zis, o „panoramă de idei alternative”, altele decît cele ce păreau a se fi impus „în marginea Imperiului”, pentru o sută de ani. Erau, însă, **idei europene** ce evidențiau nu **model unic** ci variante, soluții diferite și chiar un cult al diferențierii, arătînd căi inedite, formulări ingenioase și, la drept vorbind, realități cu gradul lor de complexitate. Cît despre „Națiunea” – căreia insistasem, înainte de început, să-i dăm acest titlu care a devenit creația mea – era, în chip programatic, re-editarea altui ziar, din anii '40, creat de G. Călinescu; așadar încă o tradiție ce renăscuse și trebuia **arătată și subliniată**, devenind zăcămînt ce iradiase dar scos, atunci, la suprafață și pus să lucreze.

În felul ei, această realitate nu doar jurnalistică se dovedea un proiect ambițios și, în multe puncte, posibil dar mai ales necesar. El ar fi trebuit susținut nu doar administrativ ci, de bună seamă, și prin atitudine calificată, luciditate și concepție organizatorică. Din acest punct de vedere, formula ce calculasem se dovedise ingenioasă și avea un grad vădit de originalitate. În doar cîteva luni, se apropiaseră de „Națiunea”, colaborînd frecvent cu opinii și analize ce ar merita astăzi o altă soartă decît uitarea în colecția de bibliotecă, un număr impresionant de autori cu „semnătura grea”, ce atîrna mult în balanță. De la Paris, veneau eseuri ale celebrului „scriitor politic” (cum se intitula) Nicolae Baciș, autorul unei cărți cu faimă („Yalta și crucificarea României”), ce descria „Marele Tîrg” între Occident și U.R.S.S., făcut, în 1945, și pe seama țării de la Dunărea de Jos.

Din Freiburg (Germania) „exilatul metafizic”, fără țară, Vasile Barba, conducătorul Aromânilor, popor uitat în Atlantida Balkanilor vechi, scria rar dar convingător. Poetul și pedagogul ortodox Theodor Damian trimitea eseuri din New-York, unde locuia. Istoric cu faimă, dr. Viorel Roman, de la Universitatea din Bremen (Germania) aducea și el puncte de vedere, altele decît „corectitudinea politică” de mai tîrziu, totuși și pe atunci presimțită în datele ei doctrinare încă primitive. Maria Briede, poeta letonă, Vasile Levițki, scriitor de la Chișinău (din „Moldova sovietică”), Șerban Andronescu, un cărturar „enciclopedist” ce locuia în America și un neobișnuit înainte-mergă-

tor, Manlio Contri, jurnalist social de la Roma, C. Michael Titus, eseist politic londonez, completau o formație strălucită în al cărei mediu intelectual prezența lui G. A. Pordea, faimos parlamentar european, și a enigmaticului „scriitor internațional” Traian Filip, român de origină dar locuind la Palma de Mallorca și Milano, se dovedea de tot potrivită. Astăzi, când evoc acele vremuri, sentimentul de inverosimil apare și îmi este greu să-l înlătur; era, într-adevăr, o formație irepetabilă, arătînd ceva misterios în maniera ei de a se constitui.

Aici, deci, începuse să se exprime Francis Dessart cu eseistica lui incisivă și de o mare asociativitate și pregnantă în formulare, ce s-a remarcat numaidecît nu doar prin penetrație ci și printr-o robacitate aproape de mașinărie de luptă, ce părea să colecteze energii neobișnuite, întîlnite rar la intelectualul român care abia cîteodată „face misiune”, fiind mai degrabă contemplativ și defetist.

Peste cîteva săptămîni, fără să fi fost anunțat din vreme, l-am întîlnit pe neașteptate la redacția „Națiunea”, unde sosise de îndată ce ajunsese în România. Era vară, o vară tulbure și rea, sufocantă prin caracterul ei de apocalipsă presimțită. Impresia ce mi-a lăsat atunci este de neuitat. Era un intelectual parcă din alte vremuri, uluitor de bine constituit, **in-format** și, cum se zice în mod curent cu o admirație de limbaj orășenesc, „tobă de carte”. Un spirit fin, cu atitudine educată și ținută impecabilă, sinceră în sens etimologic, adică „sine cera”, ca mierea fără ceară reziduală, transparentă cînd începe să se manifeste prin întindere fluidă. În totul, era un „european vechi”, de conformația lui Montaigne, adică un moralist cu principiile ferme, însușite și dezvoltate, ce trebuise, în vremurile amestecate ce trăiam, să se manifeste prin acțiune, misionarism și chiar un anumit gen de apostolat. Ori, poate, așa mi se păruse atunci, la o întîie vedere.

Cu vremea, citind tot ce îmi trimitea și schimbînd scrisori ce formează o corespondență quasi-renascentistă ce ar merita publicată cîndva, am înțeles mai mult din acest personaj (căci personaj era!) cu enigma lui ori, mai degrabă, cu misiunea ce i se dăduse de nu se știe unde. Căci, la drept vorbind, Francis Dessart era mai mult decît părea în aparența didactică și în biografia ex-cathedra ce îl impusese prin titluri și onoruri ce nu li se mai știe numărul; era un spirit enciclopedic, ce năzuia să aducă în compatibil **miraculos, etică și justiție istorică**, un filosof irenaic proto-creștin, ori, poate, un ecumenist al tuturor formelor posibile unde spiritul se manifestă și lasă o urmă ce merită memorată.

Vremurile ce urmară, tulburi și ele ca și oamenii ce le trăiau, întăriră mai degrabă impresia tulburătoare de atunci și chiar îi aduseră alte nuanțe, ce se observară aproape imperceptibil.

Primeam, cu o frecvență de metronom, din Belgia, de la Namur, scrisori uneori extinse, studii mai lungi ori mai scurte, extrase din ziare și reviste felurite ce ar fi interesat și ar fi slujit la un fel de „întărire“ a mea în ideile ce arătasem; apoi cite o carte, o fotografie cu însemnătate, o legătură trebuitoare în imediat ori vreodată, cîndva, și, de obicei, **o vorbă bună** care ajuta, cîteodată, mai mult decît altele.

Era o atitudine ce întîlnisem foarte rar, aproape niciodată, un amestec de solidaritate fără cuvînt și necondiționată, de loialitate și de spirit confratern; și, în toate, un **aer de noblețe** care trebuie să aparțină – și aparține – doar celor care **vin de demult** și depășesc clipa prin însuși faptul că există.

Pînă cînd, într-o zi, subțindu-se pînă la imperceptibil, aceste comunicări nu au mai putut să ajungă pînă la mine. Acum, cînd privesc înapoi, încerc un simțămînt straniu, ce cuprinde în proporții indistincte rușine față de cineva care, fără să oblige, punea în această **vorbă misterioasă** cam tot ce socotea de preț, și regretul față de vremea care a trecut și cînd nu îndrăznisem să-i spun nimic din ce poate că ar fi trebuit să-i spun. Dar ce să-i fi spus, la drept vorbind? Că, deodată, și dintr-o chemare ce nu pot explica, am hotărît să mă retrag, ca Zalmoxis în peșteră, pentru mai bine de zece ani și că, deci, nu aș mai fi putut să fac mai nimic **în lumina zilei** căci nu mai participam la toate cele ce aparțin **imediatului trecător**? Poate că aceasta ar fi trebuit să fac dar nu am știut nici dacă este bine și nici cum anume s-o fac, în ce cuvinte și cu cîtă stăruință. Astfel încît, pentru multă vreme – poate prea multă – n-am mai aflat aproape nimic despre **Omul din Europa** care, altădată, făcuse să mi se întărească gîndurile cele mai ireductibile, poate chiar la o vreme cînd începusem să mă clatin în ideea că acestea ar fi întemeiate.

Anii treceau și, fără a dezvolta imaginea fulgerătoare ce se întîmpla să-mi apară cîteodată, îmi aminteam că undeva, pe Pămînt, departe, există un Mesager și amintirea însăși îmi dădea, pe lîngă un sentiment de vinovăție, și un fel de seninătate căci, întîi și-ntîi, ideea că îl evoc îmi arăta că el există și adăuga ceva la năzuința de echilibru, ce nutream. Cînd, după atîta vreme, m-am hotărît să-i vorbesc din nou, nici nu știam măcar dacă ușa mai era deschisă. Gîndul însuși de a o face venise după o nenorocire și mă afla bolnav și în necaz; și poate că și acest gînd **mi se dăduse** ori mi se spusese, arătîndu-mi pe cei care, știuți **dinainte**, ar trebui să-i țin mai aproape, ca să mă apere de Cel Rău. Și știu de unde îmi venise și cine

mi-l dăduse, pe acel Gînd, fiindcă, în chiar acel an greu, aproape insuportabil, îmi mai arătase și pe alții, puțini, pe care, aduși de Înger, îi cunoscusem atunci. Astfel, uniți cu puterile lor mari dar mai scăzute față de puterea lui ce nu se putea înțelege și pătrunde, aceștia toți, știuți mai de dinainte ori aflați atunci, ar fi trebuit să-i țină locul pe lîngă mine, cît se va putea și dacă se va putea.

Îam scris, deci, din nou lui Francis Dessart și am așteptat să-mi dea un semn de viață, care a venit mai repede decît nădăjduiam. Era același ca odinioară, adică tot atît de înțelegător în cuprinderea, fără condiții, ce arată celui aflat victimă necazului, mîniei și nevoii. Scria la fel de clar și simplu, ca o apoteogmă: un **scris lămurit**, adică numai Lamură din care, poate, într-o zi, voi extrage adagiile risite într-un epistolar ce s-a îngroșat cu anii, spre a-i face o *carte mică de înțelepciune*. Scria, deci, la fel dar mai puțin căci ostenise și căzuse și el pradă amărăciunii, ca și mine. Dar nu se modificase.

Omul de azi, mai înțelept și parcă mai fără iluzii decît cel de acum aproape cincisprezece ani, dar cu un fel de seninătate clarvăzătoare ce o dă, adeseori, **insuflarea**, are aceeași finețe caracterologică de rasă străveche, același sentiment fratern și aceeași **înțelegere a viului** ce întîlnisem și admirasem altădată. Dar, deopotrivă, și un simț – ce s-a întărit și îl definește – al valorilor ce nu se pot așeza în balanță și al acțiunii lui, poate istorică, și care, văzută de aici, dintr-o **lume creolă**, pare a unui cruciat solitar.

*

Opera lui Francis Dessart, ce ar merita, fără îndoială, o mai largă propagare și, poate, chiar organizări superioare cu caracter sistematic, impune, înainte de toate, printr-o diversitate neobișnuită de domenii și tematică, dacă nu chiar prin caracterul de înainte-mergător în teritorii științificește neconstituite deplin. Aici, scriitorul face muncă de pionierat, **prospecție** în avangardă; aproape fiecare pas este **dincolo de frontieră**. O „introducere în **zooterapie**“, apoi cîteva „elemente pentru o eco-irenologie“, o ipoteză de „pedagogie universalistă în spirit futurologic“, multe alte studii, dizertații și „comunicări“ exprimă puncte de vedere în geopolitică, „religiologie“ și „politologie“, în „ecologie“ și „bioetică“. Și așa mai departe, în uimitoare înșiruiți aflate uneori în marginea științelor **constituite**, pornind de la fragment la un întreg numai intuit ori dibuit, prin sfortare de gînd și de imaginație. Aspectul operei devine, astfel, baroc prin enciclopedism, iregular față de „știința oficială“ și – într-un anumit sens – „medieval“ și „ezoteric“, căutînd un principiu unificator, o cheie de boltă, o „Cauză a cauzelor“. Aceeași atitudine se evidentiază

În materie religioasă, unde eruditul se manifestă, cu opțiune bănu-
ită în direcția ecumenică însă cu accent întîlnit rareori către Bise-
ricile „minore“, prea puțin cunoscute, de fapt quasi-secrete, enig-
matice, precum Biserica Copto-ortodoxă ce mi-a apropiat-o și mie,
cu inteligența celui ce inițiază.

Gîndirea, în ansamblul ei, are ceva teosofic în sens etimologic,
deși depășește această categorie ce evoc doar spre a se arăta o
înrudire. Savantul este un spiritualist, la drept vorbind. Întîi de toate,
ar fi o filozofie a lumii propriu-zis teistă, căci pretutindeni, în tot ceea
ce există, se observă un suflu divin, o consubstanțialitate ce ar crea
un gen de frăție universală și o concordie între cuvîntător, necuvîntă-
tor și vegetal, toate aspectele viului ce au îndreptățire egală în abso-
lut. Sf. Francisc de Assisi, dr. Albert Schweitzer sunt aici izvoarele
de unde curg aceste rînduri uimitor de cuprinzătoare, dar poate,
alături de ei, stau și Sf. Serafim de Sarov, Tolstoi și Khalil Gibran.
Totul fiind **viață și creatură**, rezultă că divinul se regăsește pretu-
tindeni iar noțiuni precum „inferior“ și „superior“ nu își mai găsesc
rostul. Aceeași concepție domnește în domeniul **umanului** care, fiind
o varietate a lumii vii, repetă și evidentiază mecanismele generale
fiindcă altele nu sunt; „divinul“ fiind relevat pretutindeni, se exclud
„excepționalismul“, „rasa superioară“, „popoarele alese“ și de-aceea
Francis Dessart este, mai degrabă, un creștin în sensul originar,
ascultînd de Sfinții Părinți și de tainele înțelepților din Orientul Latin,
de dinainte de anul 1000. Astfel încît, culturalicește, popoarele au
îndreptățire de a-și exprima **universalul propriu**, rezultînd dintr-o
dezvoltare **endogenă** la adăpost de aculturație și creînd valori. Acum
abia se explică de ce eruditul se manifestă cu un „penchant“ vădit
către Ortodoxie, unde Dumnezeu este acolo unde-i episcopul iar epis-
copul se află acolo unde este Neamul său.

Bineînțeles aceasta ar fi schema ideală, proiectul irenaic, Tim-
pul Păcii eterne. Dar întrucît utopia lui teosofică, de Paradis teres-
tru, rămîne doar un scop final și nu se întîlnește încă în realitatea
decăzută, cărturarul se transformă într-un misionar al acestei doc-
trine cu un caracter „alexandrin“. În lumea depravată, stăpînită de
ideologiile „excepționaliste“, de Imperiile ce întruchipează Răul uni-
versal (văzut la o scară mai largă decît domnia Satanei, ce aparține
creștinismului, mai cu seamă), de omul ce se închipuie, fără drepta-
te, a fi superior și discreționar supunând vietățile la „vivisecție“, cri-
mă ritualică și masacru sistematic, o astfel de gîndire ar fi trebui-
toare și s-ar impune prin apostolat și predică, prin acțiune salvatoa-
re și misiune de echilibru universal.

Aici de-abia, filosofia lui Francis Dessart atinge stratul cel mai tulburător posibil, ce nu se poate nici măcar descrie ci doar intui: este, totuși, omul „întruchiparea cea mai înaltă a Creației”, cum se spune deobicei? Și dacă, așa cum s-ar putea imagina și, uneori se constată, lumea vie, necuvântătoare ori vegetală, își află alt fel de rațiune de a fi, ce nu se înțelege suficient de către gândirea omului, prea de tot mărginită? Într-un anume fel, eruditul urmează pe Alfred Kastler dar, în aceeași manieră „eretică”, dezvoltând liber și luînd de peste tot, din animism, reflecție chineză, cultura africană, „getism” carpatic. Suntem, la drept vorbind, într-o formulă intelectuală ce nu se poate defini prin restrîngere. Culturalicește, apostol al „Tiers-mondismului”, Francis Dessart pare a fi, la o scară mai înaltă, un filozof „du vivant”, un doctrinar al „viului”, un spirit integrator de o întocmire stranie azi, ca și ieri. Înțeles acum mai cu seamă în mediile savante, el va fi mîine socotit drept ceea ce este, adică un profet al Noii Umanități.

Dar spre a i se desluși „lucrarea de Mesager” va mai fi nevoie de multă vreme și de multe clipe ce vor trece greu, poate chinuitor, pînă cînd aceste încheieri să iasă în lumina pură, vizibilă și simplă care le cuprinde și astăzi, în vremuri întunecate. Și spre a se cunoaște mai bine, făcut-am și eu ce mi-a stat în puteri, dator fiind și față de el și față de tot ce trăiește și față de cel ce îmi dă, în fiecare clipă și de acolo de unde e, gîndul senin și încredințarea că nu greșesc.

aprilie 2005

„ULTIMUL DALMAT“

Cunoștința lui Dimitrie Grama am făcut-o într-un mod neprevăzut și se datorează ideii, neobișnuite și ea, de a se face din nou „Columna lui Traian“, urmînd pe B. P. Hașdeu și re-înnoind, în lumina altui veac, acțiunea lui enigmatică. Numele apărea într-o scrisoare de acum aproape un an, conținînd sugestii și propuneri de „contacte“, de fapt un index de colaboratori posibili cu explicații de paranteză pentru cîțiva dintre ei. Erau acolo, pe lîngă mulți „români din România“, și vreo duzină de „români de pretutindeni“ pe care Nicolae Danciu Petniceanu – căci lui îi aparține acea scrisoare „istorică“ (și nu exagerez denumind-o astfel) – îi recomanda cu căldură și în mod aplicat și îi și descria cu acuitate de observator fin. Îi cunoștea prin frecventare ori intuiția lui de prozator cu lărgime de vedere lucrase, încă o dată, cu virtuozitate? Orișicum ar fi fost, sugestia ce mi-o dăduse m-a călăuzit într-un mod straniu pentru care, de fapt, i-am fost – și îi sînt – recunoscător și îndatorat.

Am trimis, deci, către toți cei ce mi se indicaseră din destule direcții o scrisoare circulară, cu caracter stereotip, redactată într-o formă protocolară dar, la drept vorbind, întărită în conținutul ei de a anumită deferență ce o nutresc față de **omul care scrie**; o am încă de dinainte de a fi și eu un astfel de personaj și vremea ce a trecut de atunci mi-a făcut-o aproape o a doua natură. Mesajul se răspîndi în cîteva sute de exemplare, cu adresă precisă și răspunsurile ce am primit fuseră și ele foarte diferite. Cîteva sînt însă memorabile și, între acestea, nu pot uita pe cel al lui Dimitrie Grama. De fapt, nu un răspuns tradus într-o scrisoare – cum promisem de la cei mai mulți – ci un apel telefonic. Să fi fost într-o zi din vara lui 2004 cînd m-a căutat la birou, pe telefonul secretariatului, „un domn din Danemarca“. În Danemarca nu știam decît pe Eugen Lozovan, care îmi trimisese, cu vreo douăzeci și cinci de ani în urmă, un teanc de cărți uimitoare; le-am citit de cîteva ori de atunci și pînă acum și le prețuiesc și azi în felul meu tăcut și grav. Dar Lozovan devenise, într-o vreme ce n-o identific, doar „un nume adunat pe-o carte“. Deci nu putea să fie „acel domn“. La celălalt capăt al firului, cum se zice, era Dimitrie Grama, așa s-a recomandat. O voce caldă, distinsă, un timbru clar, ușor tremurat – ori așa mi s-a părut prima dată – amintind parcă, în chip răscolitor, de vocea lui Traian Filip, care însă nu mai era pe lume. Vorbea o românească de o tulburătoare acuratețe, de fapt într-un registru lămurit, adică purificat, ce îl întîlnisem la doar cîteva dintre cei ce trăiau altundeva, pe glob, în patria

imaginară a acestor cuvinte. „Domnul Dinu Adameșteanu“, Ioan Mirea, Léon Negruzzi erau un fel de **con-locuitori** cu Dimitrie Grama în acest idiom despre a cărui origină nu pot face nici un fel de presupunere. Nici astăzi nu-mi dau seama cînd apare și cum se constituie această limbă ce s-ar echivala cu noblețea rasială, adică **o românească paradisiacă**. O mai auzisem în cîteva locuri, foarte diferite și aproape fără altă legătură directă decît **Rădăcina** de unde, ca o floare neobișnuită de crin regal, ieșise și crescuse și nu se vestejise chiar și atunci cînd părea să dispară. O auzisem și în Basarabia și în Munți, în acele locuri fără timp imediat unde **a vorbi după socotință** este ca și cum s-ar repeta, în șoaptă, vorbele de Liturghie. Și am mai auzit-o, cînd și cînd, la **românul pur**, adică la acel prototip care, indiferent de așezările superficiale, vorbește din stratul cel mai necontingent, dintr-un izvor sufletesc unde nu se știe ce este mai izbitor decît cuvîntul cîntărit și noblețea modului însăși de a simți. Dimitrie cunoștea însă această limbă ideală; o dobîndise cîndva și-mi vorbea într-un fel ce mi se părea că vine din alte vremuri, dintr-o vechime de ev boieresc.

Omul se echivala cu felul lui de a vorbi. Avea într-adevăr un gen de boierie ce identific de îndată căci o înțeleg pe căi inefabile, ce nu-mi pot explica, de fapt, căci nu are legătură cu genealogia. Întîi de toate, Dimitrie Grama își arăta uimirea de a fi chemat „să scrie pentru *Columna*“ și nu înțelegea de unde îmi venise acest gînd; se temea chiar să nu fie o confuzie. Vorbea cu o delicatete ce depășea buna-cuviință însușită și, mai mult ca sigur, con-substanțială, arătînd un suflet distins și elegant, o simțire lustruită prin exercițiu. Ne-am despărțit, nu foarte repede și, înainte să încheie convorbirea prin telefon, îmi promisese că voi primi cîteva din cărțile lui și, poate, și „un grupaj de poeme noi“. Căci Dimitrie era, scriitoricește vorbind, un poet ce aveam să descopăr în curînd. „Cărțile“ sosiseră destul de repede, erau în număr de trei și apăruseră, parcă pe nerăsuflăte, în doar cîteva ani, anii recentîi. Să fi fost, cum îi plăcea să spună, „o creație de bătrînețe“ ori „de amator“? Nu mi-a dat acest sentiment. Era exact speta ce cultivam pe vremuri și încurajasem cînd, ținînd „cronică literară“ la *Luceafărul*, eram încîntat să aflu valoare oriunde se putea afla, de obicei în afara cluburilor pseudo-selecte ce traduceau, de fapt, simple forme de asociație gregară cu caracter de coterie. Poetul dinafara „saloanelor oficiale“, „independentul“ și, adeseori, „refuzatul“, cîteodată chiar „poetul din Munți“ ori „descurajatul“ cu prea puțină cutezanță își găsiseră la mine o înțelegere ce uimea cîteodată și adeseori nici nu se interpreta în datele ei simple și clare, lipsite de orice gînd ocult. Unii își mai amintesc și azi acei

ani, alții, destul de mulți, au uitat ori socotesc că ar fi mai bine să uite căci, în lumea noastră destrămată moral, grațitudinea supără și **fapta bună** se învinovățește. Cred, însă, că esențială rămîne acțiunea pe care, fără s-o evoc decît rareori, am avut-o chiar dacă, sub imperiul uitării, a devenit aproape anonimă deși a lăsat urmă, o urmă fără identitate cunoscută acum.

Dimitrie trăia în Danemarca, scria în românește într-o țară nordică și avea doar „legături literare” capricioase, în sensul unui gen de libertate interioară care impunea, doar ea, ce să cultive – adică „să îngrijească” – și ce nu merita să-l tulbure ori să-l încurce. „Libertatea” – ce însemna, la drept vorbind, absența vreunei dependențe mai pronunțate – îi plăcea și îi crease, fără să aibă dreptate defel, impresia că e un „scriitor amatoristic”. Avea și o profesiune ce îl înlesnise, ceea ce, pentru concepția românească – complet inteligibilă însă omului liber care scrie fiindcă are de scris nu fiindcă trebuie „să scoată cărți” despre care să scrie „bine” câte cineva, întâmplător – era de invidiat; dar, deopotrivă, de neînțeles, la rîndul ei. În sinea mea, cred și astăzi că, în lumea scriitoricească de aici, definită adesea printr-un amestec uimitor de ancilaritate și aroganță, de îndemnare în a face combinații și a „cultiva” cu interes, atitudinea lui era ex-centrică, nu se prețuia îndeajuns ori poate chiar deloc și nici măcar opera nu se citea, chiar dacă era laudată „de conveniență” cu gîndul că poate ar aduce un cîștig oarecare, ce nu aș putea denumi fiindcă nu-l cunosc. Obicei baltic, „spirit dîmbovițean”? Cred, mai degrabă, că, fiind cîte ceva din acestea, o astfel de atitudine reprezintă, încă, un strat rezidual unde încap o anumită vanitate traducînd dorința de a se obține gloria în viață și, încă și mai cu pondere, prudența de „a se pune bine” cu cei ce împart indulgențe, cu Stăpîinii Gloriei. Însăși ideea că ar exista acești „Stăpîini” era un reziduu de pe vremea cînd acel feudalism de breaslă părea să aibă drept de viață și de moarte în fața oricui se încumeta să bage plugul în brazdă și să are pagina înțelenită.

Bineînțeles că Dimitrie Grama nu avea nici un fel de reprezentare în această materie; îl ferise Dumnezeu. El scria într-un timp nedeslușit, **timpul lui**; într-un fel in-determinat care, deopotrivă, era „felul lui de a fi”. Nu socotea că ar fi avut **serie și familie de cuvinte potrivite în limba română**, ceea ce nu ar fi însemnat că nu are tradiție ori că i se sustrăgea cu desăvîrșire chiar dacă, poate, el își închipuia că nu datorează nimănui, de pe aici, nimic. Odată cu timpul ce trecea, începusem să-l observ cu luare-aminte și să-i înțeleg multe din formulările ce mi se păruseră, mai pe la început, simplă declarație extravagantă, făcută cu scopul de a se prezenta „mai alt-

fel" decît altcineva. Erau însă gînduri cu limpezime de izvor, avînd un gen de puritate originară, „trăite“ nu „scornite“ precum la alții ce practică un fel de jезuitism scriitoricesc, destul de obișnuit de altminteri, desemnînd, la ei, o viață sufletească inventată. Aici totul era **primigen, direct și izvorît**. Exista, de altfel, și un fel de uimire inimitabilă ce se băga de seamă cînd, mai rar dar nu atît de rar, Dimitrie începea cîte o divagație despre „arta lui literară“; o și suspenda destul de repede, cu sentimentul că se dezvăluie prea mult și, poate, cu o anumită impudoare. Dar, de fapt, nu avea dreptate. În mod vădit, gîndea interesant și „autentic“ și de-aceea, la o vreme, m-am gîndit că nu ar fi fără rost să-l fac să vorbească mai descurcat despre cele ce ascundea; întîi de toate – o experiență cu nota ei de inedit.

Dimitrie începuse să publice tîrziu, scria în românește în „Nordul destul de îndepărtat“ (ca și cum, acolo fiind, ar fi scris într-o limbă necunoscută și încifrată), avea o profesiune ce îl introducea, în fiecare zi, mai adînc în misterul vieții, îi plăceau poeziile spanioli, „fața poezie“ de plăcere, ori, cel puțin, așa lăsa să se înțeleagă. Nu erau puține argumente spre a-l face să-și dezlege caerul firului de cînepă al vorbelor ce, odată pornite, sfîrșesc prin a ne aduce un fel de beatitudine. Astfel încît, la o vreme, începurăm și noi, înțelegîndu-ne fără a comunica prea mult, să alcătuiim o carte care, în mișcarea de aparent hazard ce o formula, trebuise să spună, de la sine, ceea ce avea de spus.

Și, fără să îmi dau seama, acest ghem necunoscut – și pe care cred că nici măcar Dimitrie Grama nu-l cunoscuse ori, mai bine spus, nu-l identificase – începu să se desfacă și să se traducă în șire de vorbe, în propoziții și, adunate fiind, într-un fel de mărturisiri care, adunîndu-se, îmi dădeau impresia unui „ceva“ neobișnuit. Neobișnuită era, așa cum mi-am dat seama abia după o vreme, **repeziciunea în a exprima**, uimirea parcă fericită de a **i se da ocazia** să le comunice pe toate acestea de parcă ar fi stat acolo, ascunse undeva, și s-ar fi temut că nu vor ajunge vreodată la lumina zilei, **existînd în acest fel**. Erau un fel de mirare exuberantă și o destăinuire nerăbdătoare, alăturate și unui gen de **magie a descoperirii identității**, ce se desfășura, cu o fascinație ce întîlnisem rar, în fața ochilor mei.

Căci, de fapt, Dimitrie avea, la rîndul lui, un secret. Era, prin origină, un **Aromân**, adică un fel de „român vechi“, mai puțin inteligibil în conformația lui de **Românie ideală**, ce ar uimi în rotunditatea ei interioară, de corp geometric perfect. Dar, fără a și-o putea explica, el devenise, ca și alții, un **Aromân călător** (și nu **Aromânul înrădăcinat**) exemplificînd, în regimul dramei universale, condiția lui

de **ființă fără țară**, ori, poate mai bine spus, **fără țară tactică**. Gîndul că oricît s-ar fi străduit, locul lui nu este **nici aici și nici acolo**, un gînd tulburător de puternic, aproape ca o înfiorare năvalnică, situată în marginea stupefacției și a spaimei metafizice, mă impresiona de fiecare dată ce mi-l mărturisea ori îl presimțeam în cuvintele lui, totuși uimitor de **românești**. Abia tîrziu, după multă vreme, o vreme ce mi l-a apropiat fără cuvinte, am înțeles de unde îi veneau toate acestea. În felul lui, Dimitrie reproducea, ca un scenariu al Răului ce împrăștie Neamurile, **frica ultimului dalmat**, cel care, născîndu-se **astfel** în taina apariției lui pe Pămînt, presimțea că rasa i se stinge pentru totdeauna, pentru toate vremurile posibile, vreodată, și pentru vecii vecilor.

Pentru mine, ca scriitor (ori poate doar ca un **om care scrie**) însăși ideea că gîndul acesta ar putea exista, are un sens atît de tulburător și de inexprimabil încît numai arareori îl las să se constituie în cuvinte, înlăturîndu-l, ori de cîte ori îl presimt, cu superstiția că ar putea să devină vreodată realitate. Cred că era cîndva, înainte de anul 2000, cînd, fără să-mi dau seama de unde apăruse, m-am trezit spunîndu-mi șoptit că s-ar putea ca vreodată limba în care a scris Eminescu să devină o limbă moartă. Era una din acele formulări care, venind ca fulgerul și aducînd o profeție, devenea dintr-o dată sfîșietoare prin însăși impresia de ireductibil ce lăsa să se bănuiască. Această sfîșiere indescriptibilă o trăiesc și azi, cînd se întîmplă să presimt doar că se apropie acest gînd. Căci dacă **moartea definitivă** mi s-a părut că ar putea fi **uitarea și risipirea**, o risipire de tot și de toate ce ar fi rămas de la vreo ființă vie, **moartea cuvîntului ce te-ai străduit să încorporezi** mi se pare atît de cumplită cum numai închipuirea că Universul se va stinge mai poate fi, în fulgurațiile noastre de vietăți ce își întrevăd sfîrșitul veșnic, rar și îngrozitor.

mai 2005

MAREA SENINĂTATE

Să tot fie mai bine de treizeci de ani de cînd s-a întîmplat să ajung în casa lui Bucur Chiriac, în București, pe strada Povernei. Era o zi liniștită, în miez de primăvară, de o seninătate ce mi-o amintesc și azi cu o emoție neînțeleasă pe care o dau, arareori, doar acele clipe ce rămîn în memorie ca o fulgurație inexplicabilă, precisă și clară, distinctă precum o fotografie. Zic „s-a întîmplat” și, de fapt, chiar în acest mod se petrecuse totul. Nici măcar nu știam că, dintr-o întîmplare ce înseamnă, poate, un fel de potrivire, eram chiar în fața casei impunătoare unde locuia poetul despre care, abia de vreo cîteva săptămîni, scrisesem cu încredere și înțelegere. Mi l-a prezentat un apropiat, care tocmai mergea în vizită la „Chiriță”, căci era „ziua lui de naștere”. Atunci mi-am dat seama că „ziua lui Chiriță” (căci așa îi ziceau prietenii, și îl alintau astfel pe Bucur Chiriac) era una din sărbătorile tradiționale din Bucureștii acelor ani. Întotdeauna, de „Întîi Mai”, în casa încăpătoare – veche în sensul de „fără vîrstă” și împînzită de sute de tablouri, zeci de sculpturi și mii de obiecte rare, dintre cele mai diverse – ajungeau, către seară, o mulțime de prieteni, cunoscuți, „apropiați” ori pur și simplu necunoscuți cu bună-voire, cum eram și eu la vremea aceea. Era o lume uimitor de vie, inteligentă și „caldă” din punct de vedere moral, o „lume de artiști” ce parcă imita, ori reproducea la alt meridian, „salioanele” pariziene ori „atelierelor de pictori celebri”, chiar dacă „independenți” sau „refuzați”. Acestea sînt, însă, doar formule ce conțin comparații destul de nesubstanțiale căci, dacă mă gîndesc bine, nu **spiritul salonard** impresiona aici ci un **altceva**, o stare ce mi-am dorit s-o explic uneori și abia acum încep s-o înțeleg, cînd anii au zburat, mulți dintre cei de atunci nu mai sînt și nici **casa magică** nu mai este, făcută mai deunăzi una cu pămîntul. Era, de fapt, un fel de comuniune aproape de confrerie ori, mai precis, o bună-voire generală de oameni **ce se îngăduie**, se prețuiesc și se înțeleg bine fără a o declara, lăsînd orgoliu și ambiție la ușă și trăind clipe lungi de înseninare unde nu încăpeau vanitatea și obsesia gloriei deșarte. Atmosfera, neobișnuită, avea o claritate și un calm de utopie. Să fi venit aceasta din obligația de a respecta un protocol ce pretindea bună-cuviință? Ori din sentimentul că, sărbătoare fiind, răul indefinit se suspendă parcă de la sine, lăsînd un gen de bucurie naturală să se manifeste și să mai corecteze din accesele de efuziune sterilă și superficială adeseori inexplicabile ori fără rost? Cred că mai degrabă aceasta ar putea să fie explicația deși, de fapt, originea acestui **echilibru consimțit de la sine** era în altă parte. El i se datora

amfitrionului, adică lui Bucur Chiriac, de fapt, „amfitrionilor“ căci soția lui, Doamna Marieta, îl completa într-o manieră desăvârșită ce am înțeles rar, atît de rar încît, obsevînd-o, apare ideea însăși că **androginul există**. Așadar, totul venea de la el, din acel aer ce se descria, cu o formulă prea de tot lustruită, ca fiind „bonomie“ dar care, abia traducîndu-se, devenea corectă și adevărată. Căci, în ultimă analiză, Bucur Chiriac (și **Marieta lui**) era **un om bun**, de o bunătate ininteligibilă și uluitor de rară în lumea noastră de ieri și de azi, o lume prea puțin pătrunzătoare în esențial și prea mult dedicată, fără sens, **clipei celei rezezi**. O bunătate ce am explicat, o vreme, ca fiind bună-cuviință nativă și expresie a unei înțelegeri, necomplăcită doctrinar, a Tradiției, adică o tradiție însușită. În lumea de unde venea el, nestrăcută de **spiritul bucoreștan superficial și steril** ce definește „răul românesc prin excelență“, această atitudine era de-la-sine-înțeleasă și, naturală fiind, nu avea nevoie să capete nici frază justificativă și nici aspect de concluzie rezultată în urma vreunei deliberații morale. Ea exista fiindcă **așa se cuvenea**.

Și totuși, urmărind această formulă sufletească de o incredibilă naturalitate, mi-am dat seama abia mai încoace – cînd, trecînd anii, am trăit și eu, la rîndul meu, de toate și am văzut multe, citind nu doar în cărți ci și în biografii și în destine – că un **ceva** mai puțin vădit îi îndrumase rînduiala interioară și reușise să o facă, în cele din urmă, așa cum o făcuse. Era, cred, pe la începutul lui 2002, cînd, fără să mă anunțe, Bucur Chiriac intrase în biroul meu și, fără un cuvînt, îmi așezase pe masa de lucru un manuscris cu peste o sută de poezii, fruct de nopți neliniștite și, poate, înfricoșate, ce doare să-mi arate și să mi-l destăinuiească.

Mă întrebases din ochi, fără să-mi vorbească; apoi, a plecat așa cum venise. În noaptea aceea, am citit, pînă către dimineață, ca în alte vremuri, oprindu-mă uneori, gînditor, și apropiindu-mă de fereastră ca să fumez cîte o țigară, tulburat și, poate, la rîndul meu, neliniștit. Erau nopțile miraculoase, cînd, vegheat de Îngerul meu păzitor – ce m-a părăsit pentru totdeauna, lăsîndu-mi doar amintirea lui, dureroasă, despre cum era, tăcut, înțelegător, senin și înțelept – îmi închipuiam că voi avea timp **și va rămîne vreme** pentru toate și stăruiam aproape asupra fiecărui cuvînt, a fiecărei idei ce îmi apărea și le notam, adesea, ca să le reiau vreodată, altădată, cîndva, fără să știu că nu le voi mai continua niciodată și vor rămînea așa cum sunt, adică ipoteză pură și simplă, rod al hazardului fără deslușire.

Citeam îngîndurat poemele scrise parcă pentru sertar și îmi spuneam că, stăruind, voi înțelege mai bine omul ce le presimțise, în-

conjurînd cuvintele potrivite ca să le dea corporalitate. Era o poezie de senectute, arătînd nu doar seninătate ci și un fel de înțelepciune ce rezulta dintr-o viziune superioară a vieții. Să fi fost doar efectul vîrstei, o înțelepciune dobîndită, așadar, odată cu trecerea anilor?

Poate să fi fost și aceasta, bineînțeles, dar cred că, mai degrabă, izvorul trebuia căutat în altă parte decît în acest adaos de ani și de experiență reflectată în concluzie definitivă. Înaintînd și continuînd să citesc, mi-am dat seama că întrevedeam abia acum ceea ce trebuia să observ demult, cînd, denumind cu precizie **bunătatea** ce întîlnisem, nu stăruisem destul ca să-i găsesc origina. Mai multe poeme, ce i-am reunit ulterior în forma unei mici plachete bibliofile editată de mine după ce i-am intitulat-o „**Mai aproape de Dumnezeu**”, conțineau o lirică religioasă arătînd o devoțiune trăită în forme naive, parcă traducînd imaginile unor icoane pe sticlă. Aici era, de fapt, explicația. Căci „Bunătatea” de totdeauna și înțelepciunea de acum proveneau dintr-o înțelegere creștină a lumii, dintr-un **fond de religiozitate populară**, simplă și directă, pe care însă nu știința de text sacru și de canoane o făcuseră posibilă ci **tradiția însăși**, modul de viață predat de la vîrstnic la tînăr și la copil ca un **fapt inerent**, aparținînd **ordinii lucrurilor**, comunicînd un secret al Firii, care, uneori și ca printr-un miracol, nici nu mai are nevoie de cuvinte ce s-ar înșirui în propozițiuni. Iată de ce, cînd am citit – ceva mai tîrziu – și „Clopotele Athosului” am fost uimit și mi-am dat seama că, în ultima analiză, aici stătea **cheia** acestei atitudini ce mă nelămurise și pe care aș fi deslușit-o mai repede dacă aș fi răsfoit, **la timp potrivit**, cartea deschisă mai încoace, și ceva timp mai tîrziu. Era un document sufletesc neobișnuit, fără nimic din stereotipul acestui gen de literatură. Prea puțini – și, între ei, și Bucur Chiriac – aduc ceva mai mult decît **simțămîntul de pelerin** ce cunoaște cu directete **Locurile Consacrate**, încercînd, spre deosebire de alții, să așeze în lumina cuvintelor, parcă străvezii, experiența proprie, poate irepetabilă. Era o literatură șoptită, trăită cu un **ceva** misterios în substanța ei, inspirată de **loc, de emoția fără origină vizibilă și de un strat anterior**, dobîndit și, uneori, prea puțin cunoscut dat trezit deodată și legat, prin fire ce nu se înțeleg, cu momentul aproape miraculos. Aceasta este, fără nici o îndoială, taina acestei literaturi, o literatură de comuniune ce va rămîne, cu probabilitate, drept cea mai însemnată urmă lăsată de autor. Un autor aproape anonim, ca Tradiția.

Dar, dacă mă gîndesc bine, mai există ceva ce ar trebui să subliniez în **soarta acestei cărți**, măcar așa cum se prezintă ea acum, cînd m-am hotărît să-i fac ediția revăzută fără a se „adăugi”. Nu s-a

adăugit căci, la drept vorbind, nu era nevoie și nici nu mai încăpeau adaosuri. **Cartea** rămîne ceea ce a fost cînd s-a născut, un obiect cu materie încheiată în secretul comunicării ei. Așa m-am gîndit, de fapt, cînd, învoindu-mă cu Bucur Chiriac să-i alcătuiesc eu, cum îmi va da Dumnezeu gîndul cel bun, și un alt vestmînt al cărții de altădată, am recitit-o și i-am croit un alt chip, poate că, astfel, mai potrivit. **Chipul nou** trebuia să explice situația însăși, complexitatea ei, sensul ireductibil ce o diferențiază.

Citind și recitind cîte un paragraf răzleț, încercam să aflu soluția și dezlegarea dar acestea veniră fără a le chema, deodată, parcă de la sine. Era într-o seară din martie, în acest an, cînd, iarăși fără să mă anunțe, Bucur Chiriac mi-a adus un teanc de fotografii și mi le-a lăsat fără să-mi precizeze de ce mi le dă și ce anume aș putea face cu ele. Nu i le cerusem și, de fapt, nici nu știam că ele există. Am început imediat să le privesc, așezîndu-le una lîngă alta, și în acea clipă am înțeles ce semnificație mi se arată. Erau, de fapt, **vestmîntul cărții ce căutam**.

În imagini fără dorință de a face artă stăteau, **înregistrate dincolo de contingent**, scene diverse și un singur personaj: omul aflat în starea de seninătate. Astfel încît, toate reprezintă urme culese și rămase ca un fel de **memorie a clipei**, ca o dovadă că „liniștea sufletului” există și că, printr-un gen de magie, nu se irosește fără a lăsa urmă. Să fi vrut acel **ceva**, ce l-a împins pe Bucur Chiriac să-mi aducă fotografiile vechi, să ne spună aceasta în felul misterios ce ne comunică din toate cîte puțin și doar prea puțin înțelegem din ce ni se spune? Nu pot să-mi dau seama acum ori poate că nici nu trebuie să-mi dau seama, de fapt. Ceea ce știu însă este că, astfel, cartea există și chipul ce a căpătat arată că sînt oameni ce cunosc Marea Seninătate.

8 aprilie 2005

UN SOLOMONAR

Prima scrisoare sosită pînă la mine din Munții Apuseni, de la Teofil Răchiteanu, mi-a venit de mult, pe cînd încă îmi mai imaginam că, **participînd la contigutul indefinit**, voi putea, cu vremea, să-l duc într-un fel de ordine ce socoteam că ar trebui să o aibă și o poate identifica, disciplinîndu-se după un scop precis. Era, dacă țin bine minte, pe la jumătatea anilor '80 și cred că o mai păstrez și astăzi și, poate, cîndva o s-o și public împreună cu altele ce mi-a scris, arareori, de atunci și pînă acum. Mă uit la ele cu un fel de mirare și, de fiecare dată, ceva mă tulbură, fără să știu de unde vine acest simțămînt. Poate din scrisul caligrafic, rotunjit și „curat”, ca de „învățător” ce năzuiește să se vadă mai bine ce ne comunică și ca să dea exemplu de iubire față de Literă, adică, de fapt, față de **trupul firav și tremurător unde Cuvîntul se încorporează în Neamuri**. Căci dincolo de povestea Sufletului Singuratic ce se spune într-însele, grija ca de uricar căruia i se sperie gîndul să nu schimbonească o trăsătură de condei astfel încît să nu mai ajungă la cititor ori să ajungă cu greșeală, se bănuiește mereu chiar dacă mîna ce o fi însemnat n-o fi știind de ce le însemnează atît de vădit și de apăsător.

Această **grijă pentru Literă**, o grijă de păzitor, nu mi-am putut-o explica multă vreme, pînă cînd am început să cred că – mai mult decît mistica față de un **mesaj conservat** care, altfel decît scris, n-ar putea să rămînă – esențial ar fi și să se țină minte „epica mică”, istoria zilelor nenumărate și, poate, neînsemnate dacă se privesc de la depărtare dar **purtătoare de sens cînd se văd în irepetabilul lor**, traducînd un anumit destin. Fiindcă povestea începe să se întrevadă ca fiind altceva decît pare, atunci cînd o recitim: o dată și încă o dată. Am recitat-o și eu, cu nu prea multă vreme în urmă în scrisorile lui, unele îngălbenite de timp și altele – cu literă slăbită și încetoșată pe hîrtia care stă șă se destrame. Și nu am aflat, în mai bine de douăzeci de ani de cînd tot i se deșiră firul subțire de cuvinte ce ajunge pînă la mine, rapsodic, decît **prea puține întîmplări**. Ca și „alaltăieri”, omul acela – ori mai bine spus, **sufletul acela** – izolat ca într-o pustie, cosește vara, fînul, duce mioarele la păscut, repară acoperișul de șindrilă cînd, după iarnă, începe să sufere stricăciuni, își numără, cu o chibzuință obligată, toate cele ce are de făcut și **își duce zilele**, însușindu-și, fără a se plînge – decît rar și prea puțin – datoria vieții ce are de trăit. Și iarna și-o trece gîndind și citind și întărind focul în sobă și **însemnînd** pe hîrtie, atunci cînd nu

trebuie – și **trebuie** adeseori – să se îngrijească de Cuvîntătoarele și Necuvîntătoarele **ce îi sînt aproape**.

Acestea erau scene ce mi se păreau altădată ca fiind inevitabile în viața ce i s-a dat dar, mai deunăzi, mi-am dat seama că, prin faptul însuși că aparțin unui **om care scrie, pot fi, și sînt**, și altceva decît ceea ce par. Ele exemplifică **un exemplu de viață secretă**, unul din cele, nu prea multe, care ascund conținuturi mai întinse decît biografia și se înalță către **repetabilul mitic** și către legendar.

Căci în vremurile noastre, prea de tot amestecate și unde spiritul apucător și de viitură domină și se înmulțește, Teofil Răchițeanu reprezintă o atitudine mai rară prin obiective și un caz ce îndeobște apare drept straniu cînd nu-i, de fapt, decît o expresie a normalității ce depășește contingentul și părăsește istoria impusă. Cînd alții, mulți, îndemnați de complexe de inferioritate **creole** – ce le spun că sînt lipsiți de viitor fiindcă s-au „născut la sat” și, mai mult chiar, într-un sat românesc – migrează la oraș ori, și mai departe, în oricare dintre orașele lumii, Teofil Răchițeanu se retrage la munte, într-o gospodărie de Ev Mediu și într-o margine de pădure, unde întâlnește, fără a se teme, ursul, jderul și căprioara: animale totemice.

Privită dintr-un ocean măritor dinspre ceea ce se cheamă de obicei „civilizație”, adică dinspre lumea gregară ce se deplasează cu avionul și se îmbracă de la „casa de modă de la Paris”, aceasta este o alegere de neînțeles și o viață năcăjită și primitivă ce nu duce nicăieri, o „țărănie” fără sens și fără de vreun viitor. Dar, în realitate, aceasta este viața marilor inițiați, a schivnicilor laici, a înțelepților ce, cunoscînd natura în misterul ei simplu dar insondabil, nu mai au nevoie de experiență discursivă și de prolixitatea biografiei zbuciumate. Căci, de fapt, această atitudine este tot ce poate fi mai inactual și, de aceea, etern, de vreme ce întrevedem aci nu atît pe **țăranul mitic**, adică pe Anonimul Mioriței, ci pe Învățătorul din munți, singuratic, complice cu tot ce e viu; și păzitor a tot ce e viu.

E în această viață ceva magic, un gen chiar de existență în două lumi paralele. Odată cu omul de munte, trudit și împovărat, trăiește dublul astral și secret, aidoma unui solomonar.

mai 2005

CĂLIMARA SACRĂ

Cu mai bine de douăzeci și cinci de ani în urmă, într-o primăvară ce mi-o amintesc de parcă a fost ieri, am aflat cu stupefacție că tatăl meu începuse să scrie literatură și că, stăruind în această îndeletnicire, era aproape gata să isprăvească o carte. Avea, pe atunci, ceva mai mulți ani decît am eu acum și ideea însăși de a începe să compună proză (căci prozator se străduia să devină) mi se păruse atît de șocantă încît m-am întrebat de unde anume îi apăruse această preocupare destul de tîrzie. Nu era, dacă socotesc totul în serii de personaje și fenomene, o atitudine chiar atît de nefirească. O înțilnisem uneori, la scriitori ce au rămas, ca prezentă, în istoria literaturilor și chiar la noi exemplul lui Ion Neculce, **cronica de bătrînețe**, ar trebui poate evocat. Această atitudine s-ar putea descrie ca un efect din lumea fizică, existînd, deci, în afara noastră și abia cîteodată manifestat în concret ori, mai degrabă, în vizibil. Rostul lui este mai încăpător decît explicația prea simplificatoare, a bătrîneții ce duce lipsă de ocupație imediată și care ar însemna **scris fără pretenții în vederea petrecerii timpului cu o îndeletnicire ce preocupă**. Căci, de fapt, **efectul Ion Neculce** este și altceva, adică memorialistică avînd model moral dobîndit, comunicare de fapte și chipuri ce s-ar putea uita fără să merite, depozit de izvoare diverse – făcut activ prin „poveste” – ce doar de aici, și nu din altă parte, se cunosc ori se mai conservă, înainte de a se stinge dacă nu se rețin și nu se evidențiază. Din acest punct de vedere, stilul și, deci, „arta literară” sînt doar ocazie și, dacă există, ar fi cu atît mai întăritoare în rezultatul ce se obține, fără însă a deveni obligatorii. Gestul însuși – și **urma** lui – au însemnătate, fiind lăudabile prin substanța ce se comunică, indiferent dacă aceasta se valorifică esteticeste în proporții oarecari. Acesta este un moment ulterior, ce nu depinde de autor ci de o imponderabilă a cărei intervenție și ale cărei criterii nu se pot decît dibui.

Aflasem, deci, că Alexandru T. Drăgănescu începuse să scrie literatură. Îl vedeam destul de rar și pe atunci, ca și azi, și, deci, nu găseam timp destul ca să comunicăm altfel decît în limitele unei relații firești, dar întrucîtva superficiale. Ori poate că, în lumea de undă venea el și care, pînă la o vreme, fusese și „lumea mea”, a te mărturisi **nu se cuvine**, nu „se face” și, deci, nu se practică. Mi-am dat seama, astfel, că știam prea puține despre el și gîndul însuși că, fără a mă înștiința, pășise pe un teritoriu ce îmi era foarte familiar, mă tulburase. „Știam prea puține” este, la drept vorbind, un fel

de a spune căci, dacă mă gândesc cu mai multă stăruință, înțeleg că, în viața noastră ce se duce adeseori fără să ne dăm seama, ca un rîu ce își face apele, de la o vreme, tot mai firave, ajungem să ne cunoaștem prea puțin și trăim paralel, cu doar comunicare imediată, fără cine știe ce profunzime. Doar arareori, și numai dacă se întîmplă, ajungem să ne destăinuim.

Dar pe lîngă toate aceste gînduri, mă mai tulburase și altceva: strania lui pasiune **pentru scris**, intervenită tîrziu. Era așa cum o și denumesc: „o pasiune pentru scris“, nu pentru literatură, căci Alexandru T. Drăgănescu nu era un cărturar cum se întîmpla să mai fie pe atunci cîte un preot de țară, adunător de document, carte rară și sursă prea puțin cunoscută. Așa fusese Popa Popescu – Slăvuța, de la Asan-Aga, un straniu personaj ce nu voi uita niciodată și pe care îl evoc uneori, amintindu-mi cu emoție privirea lui de un albatru nefiresc, adamantin, ce ascundea ceva, un gînd ce nu mi l-a spus în acei ani și nici nu-l pot lămuri. În casa lui, ce mi se părea aproape neverosimilă în anii aceia ce astăzi îmi apar atît de ireali încît nici măcar nu cred că i-am trăit, am văzut prima bibliotecă din viața mea, o bibliotecă adevărată. Avea cărți multe dar nu prin numărul lor îmi apăruse sentimentul de **loc tainic** ci prin grupul mic, închis sub cheie și ale căror cotoare din piele abia se puteau distinge prin sticla ce le proiecta în umbra marelui secret. Cînd scotea, arareori, cîte o carte **dintre acelea**, Popa Popescu-Slăvuța urma aproape un ritual indescriptibil căci **el citea** și actul însuși de a citi parcă era **o vedere de aproape**.

Nimic din acestea nu întrezărisem la Alexandru T. Drăgănescu, tatăl meu, **scriitorul de bătrînețe**. Citea și el, ca orice intelectual ce își îngrijește gîndul și care avea și o anumită tradiție în familia lui de dascăli și de proprietari de pămînturi. Dar nu literatura îl fascina-se ci **scrisul în sine**, actul de a depune mărturie. Căci dacă literatura l-ar fi fascinat, ar fi năzuit, pur și simplu, să devină scriitor – ca atîția alții, care visează să se pună **în postura aceea** – și atunci ar fi început cu imitație și ar fi scris **în maniera** unuia sau altuia, căutînd succesul ori „recunoașterea prin urmărirea unui exemplu“. Dar după cîte am putut înțelege, nu succesul îl căuta. Citind mai apoi – după ce publicase întîia carte, prin 1984 – acele povestiri ce a continuat să scrie pînă mai deunăzi, fără să depună efort spre a edifica operă, mi-am dat seama de unde venea aerul inedit ce observasem după numai cîteva pagini răsfoite mai cu luare-aminte. Proza-torul nu imita pe nimeni și nu făcea literatură lucrînd după model, el scria **în felul lui** aproape natural, nesupravegheat în scopul obținerii de efect „estetic“. Era o **literatură naivă**, în felul ce observăm

atunci cînd denumim pictorul naiv, un pictor fără model, aflat aproape cu totul **în afara curentelor** și parcă fără vîrstă, ignorînd pe Shakespeare, pe Van Gogh, pe Proust, pe Matisse, și uneori chiar și împrejurarea că aceștia vor fi existat. O literatură fără concepție, aproape spusă, de fapt povestită.

Și, în fond, ce rost ar fi avut acest gest și această mărturisire făcută în absența altui impuls decît sentimentul însuși că **trebuie făcută**, cu voce joasă, aproape pe șoptite? Nici astăzi nu mi-am putut da seama și nu am putut formula o concluzie fără a mai întrezări o bănuială că greșesc ori, poate, că exagerez. Cred, însă – și dacă ar fi adevărat, aș încerca încă o tulburare – că totul s-ar explica printr-o uimitoare emoție în fața **ideii de literatură**, acel „ceva” care, existînd, ne face să nu dispărem definitiv. Și, adăugînd la aceasta gîndul nerostit ori, poate, nici măcar încheșat în acest fel, care spune că **prin cuvînt** toate cele ce am trăit se păstrează într-un anumit mod, un mod magic, și însăși **taina clipei ce s-a dus** rămîne intactă prin evocare **ca un fel de realitate** sustrasă timpului ce se scurge fără sfîrșit.

De atunci și pînă azi, Alexandru T. Drăgănescu a mai scris, cînd și cînd, o carte, altă carte, poate chiar făcînd, fără să fi urmărit neapărat, operă de povestitor ori, mai degrabă, operă de păstrător. Un păstrător al unei lumi care, deși a fost cîndva, pare că este, astfel, doar un produs al imaginației căci, din perspectiva timpului necruțător, urmele i se mai zăresc, puține, doar prin aceste pagini.

Recitînd aceste șire ce am așternut pe hîrtie fără gîndul că ele ar fi fost obligatorii, înțeleg că abia **ideea de a evoca** mă emoționează întîi de toate și aproape de loc semnificația pusă de autor în povestirile ce a întocmit. Ele sînt un fel de „povestiri de vînătoare”. Pentru mine, care am căpătat – dacă nu cumva voi fi avut de la început – aproape o **mistică a viului**, ideea însăși de „vînătoare” însemnează tot ce poate fi mai primitiv și mai lipsit de noimă și îmi creează un sentiment deznădăjduit de repulsie. Nu „vînătoare”, deci, trebuie văzută ca sens superior, în povestirile acelea scrise nu-știu-de-ce, ci lumea veche, pierdută, înfățișată în desen naiv, unde povestitorul aduce – fără a ști că **acolo** este valoarea alcătuirilor sale – **partea lui** de contribuție, mare ori mai mărunță, cum o fi vrut Dumnezeu. Scriînd acestea, îmi dau seama că în însăși creația ce sîntem chemați s-o facem, stă și un altceva, un tîlc interior uneori altul decît cel ce am gîndit, cu mintea noastră ce nu cuprinde nemărginita cuprindere a Firii.

Dar, oare, era acest **fel de om** un scriitor? Acum, cînd ajung să-mi pun această întrebare ce nu crezusesm că voi avea îndrăz-

neala să mi-o pun vreodată, îmi dau seama că nu știu cum să răspund. Ori, mai bine spus, răspunsul însuși mi se pare de la sine înțeles. Acesta cred că este **scriitorul tainic**, care, spre a exista, nu mai are nevoie de calcul și de retorică și pentru care pînă și învățătura în clasă nu este de cine știe ce trebuință. El scrie „fiindcă așa trebuie” și fiindcă toate cele ce îi pot sluji le află într-însul, adică în acel **ceva ce îi spune** ce are de spus. Dar „îi spune” în forme ce nu seamănă cu altele decît prin cuvintele care, întrupînd acea materie **comunicată prin el**, ajung să aibă o transparență genuină, ca de sticlă, și tot atît de ușor de sfărîmat ca și ea.

Mai întîlnisem acestea toate citind, nu prea de multe ori, cîte ceva din însemnările, mai scurte ori mai lungi, pe care altădată cîte un călugăr, un negustor ori un dascăl de biserică le făcuse pe marginea unei „Bucoavne”, a unei „Psaltiri” ori în vreo scrisoare ce trimitea departe, prin olăcar ori printr-un călător. O literatură **de incidental** ori **de hazard** și unde acel „ceva” ce ne îndrumă apare doar o clipă fără a fi chemat și care, prin faptul însuși că există, ar putea să și rămînă, depășind fulgurația clipei fericite. O clipă **fotografiată**, ce se păstrează doar în cerneala așternută pe foaia de hîrtie și care, în acest fel miraculos, trece deodată dintr-o realitate imediată, dar care nu are prezent, în **realitatea de cerneală** care face să se înghețe totul, pentru a se aduce aminte.

În felul lui, acest act este el însuși un miracol. Căci din călimara de sticlă, unde materia oarecare stă așteptînd insuflarea, iese deodată, adus de penița din vîrfurile condeiului, duhul necunoscut care devine fapt în lumea de forme inteligibile căpătînd trup și dobîndind **sîngele misterios, un sînge de cerneală**.

Aprilie 2005

„DOAMNA AMBASADOR“

În toamna strălucitoare a lui 1994, acum mai bine de zece ani, începuse să apară, în Casa Lux, o istorisire pasionantă ce mi se părea că putea fi un fragment dintr-un manuscris apocrif din Marcel Proust, poate din „Guermites“. O urmăream cu plăcere și uimire, mai cu seamă că pe Doina Păcurariu, cea care dădea viață acelei povești în episoade multicolore, o cunoșteam destul de bine și o prețuiam, în felul meu **de cititor de cărți**, multe și de toate înfățișările. Tradusese cu sensibilitate din spaniolă și îl introdusese pe Miguel de Unamuno în România sub forma unei cărți de ținută monografică unde „opera și omul“ puteau fi contemplați deopotrivă, la statura adevărată. Acum se încerca într-un fel de proză evocatoare, fără a se constitui, de fapt, ca o alcătuire obișnuită de memorii. Era, la drept vorbind, o poveste în foileton, care atrăgea atenția și, fiind bine „pusă în ramă“ și din punct de vedere grafic, se așternea în pagină într-un chenar înflorat, parcă extras dintr-o carte cu ornamente manieriste, din vremuri de altădată. Ideea de a publica, în episoade înșiruite, povești din viața „Doamnei Ambassador“ îi aparținuse Mariane Brăescu, care, într-o inspirație ce nu se poate explica decât într-un singur mod (adică **în modul propriu-zis**) croise **dintr-o dată** și revista ce înfăptuise și îi formulase și ideea tainică. Părea, în orice caz, o idee neobișnuită la acea vreme, când a înfățișa **România frumoasă** – în timpuri rele, pe când despre „Grădina Maicii Domnului“ se vorbea cu o dezgustătoare vulgaritate – era o cutezanță dar arăta, poate, și o misiune. Mai mult chiar, a pune „literatură“ într-o *revistă despre casă* crease, poate unora, și o impresie de neobișnuit. Dar, de fapt, această bănuială de nepotrivire – ce nu era adevărată, bineînțeles – arăta ceva și despre ceea ce, mai încoace, se va numi **„fenomenul Casa Lux“**. Era, la drept vorbind, compoziția unei „lucrări“ – ce venise de undeva, dintr-un loc indefinit – și care acționa mai degrabă în sensul definitoriu, de straturi interioare și adânci și nu în suprafețele „specializate“, orînduite prin instituție, cutumă și profesiuni. Astfel, începea să se înțeleagă, parcă fără cuvinte inutile, ceea ce era mesaj transmis pe căi ce se deschideau de la sine: faptă îngrijită care, creînd ori întretinînd „omul român“, îl făcea echilibrat, potrivit cu schema lui interioară, apropiindu-l de pecetea enigmatică de la origină, ce i se dăduse poate fără a o cunoaște. O *cultură* în sens încăpător, poate chiar generic, în orice caz metafizic. Intrau acolo **„Sămănătorul“ biblic de boabe de grâu** ce vor rodi cîndva și vor continua ce începuseră alții; **„Păstorul cel bun“** îndrumînd și îngrijind turmă de orice fel și de orice număr;

Grădinarul ce păzește livada și florile și vegetalele cele mai diferite, ocrotind mugur mic și floare plăpîndă ca să nu se irosească și pentru ca, odată, nu peste prea multă vreme, să dea fruct și să lase roadă. În acest univers de simboluri ce aparțineau, toate, unei mișcări continue și ample, fără a se putea descrie în marea ei desfășurare calmă ce depășește contingentul – adică în marea Tradiție – se așezase încă o dată, de la întâia clipă de constituire, acel **ceva** ce se chemase și se cheamă „Casa Lux”. O „casă a Luminii”, cum îi va zice, peste un deceniu, profesorul Ion Rotaru, straniul personaj ce s-a sforțat să scrie „Istoria literaturii române” în nu mai puțin decît șapte volume și a reușit, lăsînd și el, la rîndul lui, o „Faptă” ce iradiază prin model.

Locul ce îl căpătase „Doamna Ambasador” în acest mecanism miraculos se stabilise parcă de la sine, fără a fi fost, deci, un efect al hazardului. Și tablourile epice, înfățișate parcă în culorile lui Watteau, se țineau minte și emoționau. Dar mai era ceva, pe lîngă acestea. Era acolo o imagine a unei **întocmiri umane** și a unui mod de viață care trebuiau înțelese prin ceea ce aveau de dincolo de codurile vieții superficiale. Un **mod de viață** orînduit astfel încît să elimine tot ce ar însemna lipsă de agregare, spirit neașezat și atitudine primitivă, reacțiune în impulsiv și nesocotit, arătînd, în locul acestora, care și merită respinse și înlăturate, ceea ce ne dă **Ținuta**: valorile verificate, chibzuința, respectul pentru cuvîntul spus la locul lui și în felul ce îl putea face **bun**, civilizîndu-l în acest fel. Și mai era, adăugînd la acestea, un prototip ce se revela nu doar în **galeria de personaje** ci în chiar **firea povestitorului** căci, de fapt, „Doamna Ambasador” era, ori devenise, ea însăși un personaj din acea lume de imaginație ce ar fi trebuit să devină o **lume de modele**. Căci, la drept vorbind, poveștile acestea arătau, într-un mod neprevăzut, **cum ajungi, ori, mai bine zis, cum se poate să trăiești frumos**.

Era o lecție expusă cu candoare și, de fapt, o lecție de catedră morală și de finețe psihologică nativă ce nu avea nevoie de mediu spre a se manifesta și unde mediul doar dădea ocazia și nu era origina ori elementul ireductibil constitutiv. Privită astfel, proza cuprinsă în „Doamna Ambasador” – căci proză adevărată era, de fapt, și nu doar povestire – arăta o uimitoare **finețe de clasă pozitivă** ce nu exprimă, deci, așezare socială, deținere de bani ori genealogie. Ea ar fi putut, tot atît de bine, să aparțină unui extract de burghezie orășenească dar și „proletariatului intelectual”, „țăranului înstărit” și gospodar, răzeșului, cărturarului de mănăstire, „intelectualității sătești” ori negustorimii luminate și cu „principii sănătoase”. Aceasta

este materia umană ce vorbea de acolo, trezită parcă la viață printr-un fel de miracol ce se produsese.

Dar stilul propriu-zis și întocmirea literară distinctă sînt ale autoarei. Ele surprind prin echilibru și rezultat deodată memorabil ca și prin lipsa de exercițiu anterior. Pînă atunci, Doina Păcurariu făcuse operă cărturărească, didactică și de traducere utilă culturalicește și comentariu de uz catedratic dar nu creație în sensul propriu, ceea ce exista însă aici. Soluția tîrzie salvează **opera** în sens metafizic, căci „Doamna Ambasador“, devenită carte, oricît ar fi de restrînsă ca greutate fizică, atîrnă greu esteticește și măsoară cu pondere vădită talentul tradus în fapt.

În felul ei, de compoziție heteroclită ce s-a așternut fără un plan riguros, fiind, deopotrivă, și un gen de memorialistică în schiță și un ghid succint, „Doamna Ambasador“ pare, mai degrabă, un exercițiu de proză introspectivă, eliberînd scene fulgurante și chipuri evanescente dintr-o biografie ce pare, odată cu vremea, tot mai nedeslușită. Dar este „proză“ adevărată, de o rară distincție ce nu se află, în literatura română decît acolo unde mediul „boieresc“, ca să zic așa, se evocă aproape cu aceeași aptitudine de a descrie în detaliu o realitate ritualistică. Aici însă – mai presus de obiecte, canoane și ierarhie – se întrevede sufletul visător ce ar fi putut da o mare carte, și, poate, o va da cîndva, dacă va fi cu putință.

Iată o formulare ce m-a lăsat gînditor, scriind-o și recitind-o, mai apoi: „dacă va fi cu putință“. Am scris-o astfel fără să o cîntăresc prea mult, poate și fiindcă ceva lăuntric îmi spusese că așa ar fi trebuit să o scriu. Și dacă nu va fi cu putință? Și dacă, în Marele Mister care face Cartea să existe ca un fruct despre care doar Creatorul ce se află în spatele „creatorului“ știe **cînd și dacă** se va naște, acea carte **din alt timp, care poate că ni se va da**, nu va ajunge să existe? Atunci rămîne ceea ce există, cît s-a putut să se orînduiască și cît a apărut în lumină. Și apăruse, dacă s-a întîmplat, ca să fie și altcuiva, vreodată, cîndva, un reazem despre care nu știuse dar pe care îl va primi pe negîndite, ca o bătaie de aripi nevăzute, de Înger, ce presimțim cîteodată în aerul enigmatic ce ne înconjoară.

aprilie 2005

PALIMPSEST

În 1990, în mai sau în iunie, adică exact acum cincisprezece ani, am găsit, într-o corespondență poștală ce primisem de la Șerban Andronescu, din America, un număr ceva mai vechi din „New York Spectator”, revista ce edita în acei ani și despre care nu se mai știe nimic astăzi, cînd pînă și amintirea „lucrării” lui, migăloasă și disciplinată, ca de copist de mănăstire, s-a șters și, poate, că abia altădată, „mîine”, se va evoca nu prin hazard ci din nevoia de a face modelul vizibil și de a-l urma. Cam pe la jumătatea publicației de format „caiet”, cineva, poate chiar straniul cărturar ce prețuiam (și care s-a prăpădit acum cîteva luni, uitat de toată lumea într-un spital american) așezase un semn de carte, ca să atragă atenția, în dreptul unei „alcătuirii” despre „Tribalia” și semnate de „Ion di la Vidin”. Îi zic „alcătuire” căci nu-i pot da un nume precis. Să fi fost „eseu” ori proză memorialistică? Nu-mi dau seama acum. În orice caz, acesta era un fragment dintr-o poveste despre Țara Românilor de lîngă Dunăre, de la Vidin și mai de dincolo, din tărîmurile unde, odinioară, domnise, la Tîrnovo, Ioniță Caloian, „împăratul ocult”. Aceasta ar fi fost Tribalia așadar, denumită în acest fel după numele din vechime, un nume de gîntă ce nu se mai ținea minte nici el: „tribalii”. Cine să fi fost aceștia? Iată o enigmă ce mă lasă pe gînduri. Pentru mine, care trăiam cu acuitate ideea că „România este o consecință a unor restrîngerii succesive”, ce o descoperisem la Nicolae Iorga și o auzisem, cu mulți ani în urmă, comunicată, aproape tăios și cu voce metalică, de către profesorul Valeriu Rusu (despre care nu mai știu nimic de aproape cincisprezece ani), noțiunea însăși de „români de la Vidin” avea ceva tulburător dar livresc, părăind a descrie episoade și personaje dintr-o realitate paralelă. Era, de fapt, o **realitate de lectură**, despre care nu-mi închipuiam că ar putea să capete vreodată corporalitate și să se înfățișeze cu concretetea **faptului viu**, în imediatul palpabil. Gîndul însuși că aceste **suflete necunoscute** ar putea să existe se întîlnea cu un fel de imagine aproape fără vîrstă, dintr-o copilărie ce parcă nici nu am trăit-o (căci este și străveche, și neverosimilă) și se desfăcea într-o simplă abstracțiune, în depărtări deopotrivă de geografie și de timp.

Era acum mai bine de patruzeci de ani cînd am zărit, de pe dealurile de deasupra Lacului Suhaia, către miazăzi, dincolo de Dunăre, ceea ce se descria ca fiind „țara de dincolo”, de peste apă, Bulgaria și, într-însa, ascuns ca un fel de fruct misterios, Vidinul. Stăteam așa, înmărmurit, în asfințitul calm, de singurătate lacustră, și fără

să pot articula nici măcar un cuvânt, privind acel „dincolo“ ce mi se părea (și era, de fapt) **locul interzis**, geografia din alte timpuri, poate de nicăieri. Totul avea ceva straniu, aproape fără viață, ca o imagine de tablou nemișcător, arătându-mi-se – în fantasma pământului ridicat – ca o cetate pustie (ori ca un spațiu închis într-un sîmbure al Timpului) indefinită în nemișcarea ei suverană. Și, mai neliniștitor decît toate, ceva ca un fum subțire ori ca o ceață a vremurilor, foarte firavă dar vădită, acoperind-o în lărgimile de orizont unde se întindea, deșertată de oameni.

Pe „Ion di la Vidin“ n-am apucat să-l întîlnesc niciodată. Nici măcar nu i-am scris vreo scrisoare și nu am vorbit prin telefon. Dar îl țineam minte ca și cum ar fi fost un „ceva“ ce mi se arătase o fracțiune de secundă și-apoi se întorsese în **timpul lui**, paralel. Din vreme în vreme îmi revenind în minte „numele lui de război“, un nume de clan, ca în vremurile vechi, încercînd să arate, ca pe un blazon, de unde venea și cine sunt cei care făcuseră ca el să existe. De fapt, îl chema Ivan Petrov; adică, în felul ce orînduia numele și pe la noi, pînă prin vremea lui Eminescu, i s-ar fi putut zice „Ioan al lui Petru“, feciorul lui Petre de pe lîngă Dunăre și, precum se obișnuia să se dea băiatului moștenitor numele Moșului imediat, nepotul lui Ioan, al lui „Bîtu“, „Ăl bătrîn“.

Acum, cînd scriu aceste propoziții fără să mă gîndesc la fiecare vorbă și așternîndu-le pe hîrtie ca și cum ar mai fi fost scrise vreodată de altcineva și eu doar le reproduc din memoria fără sfîrșit parcă recitîndu-le ca de pe un înscris pecetluit, mă întreb de unde aș putea să fi aflat atîtea despre oameni ce nu mă cunosc și pe care, la rîndul meu, nu i-am cunoscut. Nu le știu de nicăieri. Ori, mai bine zis, **le știu de la sine**. Căci în enigma sîngelui care, oricît se subțiază, nu se împrăștie decît după multe cicluri de vremuri și după insondabile încrucișări cărora nu li se mai știe numărul, intervenția hazardului nu se întipărește și, în cele din urmă, aflăm că, de undeva, din timpul ce zilnic se înserează, un **ceva** distinct dar necunoscut ajunge pînă la noi și chiar fără să-l recunoaștem îl comunicăm, poate pe nesimțite, poate fără organizare. Dar cu înțeles, un înțeles tot atît de tainic ca și scrierile care, odinioară povețe ori hronograf, se prefăcură în ornament pe covoare și pe țesături, și care, cînd le privim, ne tulbură și ne dă o emoție ce ne încearcă fără să-i știm cauza și rostul.

„Oamenii de la Vidin“ rămaseră mulți ani o simplă alăturare de cuvinte ori, mai bine zis, o realitate posibilă care **ar fi putut să existe** undeva, într-un „departe“ indefinit, în cetatea parcă fumegîndă, de pămînt, de dincolo de Apele cele Mari, curgătoare, la rîndul

lor, către alte Ape, și mai mari. Dar într-o zi ce nu identific, poate mai încoace, după anul 2000, am aflat că ajunseseră pînă la mine, pe nesimțite, și că îi vazusem și le vorbisem fără a ști de fapt cine sînt. Îi chema „Dan” – adică „darul” primit și încuviințat, și era, pe limba lor arhaică, tatăl, „Baba”, „ăl bătrîn” – și Radu – Constantin, nume de voievod și de împărat, băiatul lui, primul născut și singurul. Erau alăturați nouă și ei, căci feciorul „cu nume de împărat” își făcuse casă împreună cu fata noastră și, la rîndul lor, avuseseră deja moștenitori, două fete stranii, foarte deosebite, între care cea mai mică se chema „Kyra”, adică „domnița”, căci astfel s-ar fi tradus numele ei în vorbirea românilor de mai jos de Marile Ape. „Domnița” i se spunea, în mod neobișnuit, în alte vremuri, de odinioară, și Bunicii mele din partea tatălui, urmașă de boieri Jieni, ce ridicase, prin Vlașca, școli și biserici; și, acum, acestei fetițe gînditoare, ce va fi, vreodată, cînd va crește mare, scriitor sau Învățător; i se zicea tot așa. Îi privisem cîteodată pe Dan și pe Radu, fără să știu că, în privirea lor ageră și în pielea mai degrabă oacheșă a tatălui era ceva din „oamenii-de-pestea-Ape”, din „oamenii de la Vidin” despre care auzisem că ar fi undeva și nu-i socotisem decît un trib rătăcit printre pagini de carte, uitați și dispăruți. Îi priveam acum, cînd aflasem că, în șirul Potrivirilor, trecuseră, la o vreme, Dunărea și ajunseseră aici. Și încercam să deslușesc în spatele întocmirii secrete, individuale, pecetea veche, scrisul anterior și încă viu, întrevăzut – ca într-un palimpsest – pe sub literele adăugate pe deasupra semnelor încondeiate, rămase de cine știe cînd, fără a dispărea. Îi chema „Atanasiu”, adică „fără-de-moarte”.

*21 Mai 2005,
de Ziua Sfinților Împărați Constantin și Elena*

RĂZBOINICUL SINGURATIC

În ianuarie 1991, pe la sfârșitul acelei luni neliniștitoare, am primit la redacția publicațiilor ce conduceam pe atunci un plic de dimensiuni mari și de culoare gălbuie, provenit, după ștampilele poștale, din Canada, iar după adresă – de la Winnipeg. Pînă către după-amiază corespondența așteptase pe birou căci nu aflasem momentul propice ca să mă ocup de ea în liniște, așa cum fac de obicei. Era o zi de iarnă aproape de glaciațiune, pe care „războiul ciudat” din Golf ce începuse în noaptea cînd mă întorsesem de la Chișinău, cu o zi mai devreme decît planificasem, o făcea și mai înghețată. Să fi fost doar îngrijorare venită fără să se știe de unde? Ori, poate, un sentiment straniu și profetic ce anunța, ca o presimțire fără cuvinte, o iarnă universală și mai profundă decît ceea ce se putea întrevede cu gîndul? În orice caz, către seară, cînd aproape că se încheiaseră toate cele ale zilei, am desfăcut și plicul enigmatic despre care, de vreo cîteva ori, mă întrebam cu oarecare contrarierate, peste zi, de la cine o fi venit. Îmi amintea, fără să aflu altă asemănare decît dimensiunile și culoarea, de plicurile mari, pline de tăieturi de prin ziare, ce primeam prin anii '80 de la Faust Brădescu, din Paris. Dar cînd l-am și deschis, mi-am dat seama că analogia era șocantă nu doar prin conținut (căci erau, într-adevăr, articole ce se decupaseră ori se prezentau în copie făcută la aparatul Xerox) ci și prin „direcție”, ca să zic așa. La suprafața voluminosului pachet, aflasem o scrisoare în al cărei colț din partea stîngă, în sus, la en-tête, stătea prinsă într-o agrafă o fotografie. Culorile ei înfățișau un bărbat cu aspect de om de munte, cu un aer „moțesc” fără să fi fost, probabil, moț; dar înțelegeam prin aceasta acel amestec de forță telurică de concentrație bănuită și de distincție de stirpe veche, ale cărei exemplare își lustruiseră faciesul pînă la definiție. Bărbatul ce purta părul scurt, pieptănat cu cărare pe partea stîngă, și o barbă tunsă fără îngrijirea celor ce frecventează cosmeticiana spre a se înfățișa „bine”, dădea un sentiment straniu, ce nu l-am înțeles pe moment deși încercasem să mi-l explic. Abia după o vreme, de fapt după mulți ani, am putut găsi un sens încruntării ce conținea deopotrivă amărăciune și dezamăgire, pe care omul ce privea, direct și distinct, din fotografie, le trăia într-un mod ireductibil. Era **o încruntare de exponent și de luptător**, aflat într-un război solitar cu un nevăzut concret, ca un Rău definit ce părea că nu se mai deslușește, ferindu-se să apară în contur clar ca să nu fie înlăturat prin lovituri. Și scrisoarea ce începusem să citesc, venită de la Corneliu Florea – căci acesta era războinicul singuratic ce priveam în

fotografie – păstra materia morală ce intuisem. Am păstrat-o, de fapt am regăsit-o recent, și o recitesc acum, cu un sentiment de melancolie ce nu aș putea să dezvolt căci nu îmi face bine gândindu-mă la zilele ce s-au dus și la atâtea, toate, câte s-au risipit în vînt. Era o scrisoare lungă și contorsionată, parcă dictată în noaptea de dinainte de război, la lumina focurilor de tabără militară. Înlăuntru mi se vorbea și de un „autoportret”, un fel de **poveste despre identitate** care acum îmi dau seama că semăna cu o **poveste despre totem**.

„Autoportretul” ori, mai precis, „prezentarea” ce se invoca o aflasem cu adevărat pe dosul scrisorii înșiruită în litere bătute la mașina de scris pe o hîrtie groasă, de culoare galbenă. În diferite variante, am mai întîlnit-o după mulți ani și chiar și mai deunăzi, cînd i-am citit cărțile ce a publicat în acești ani convulsivi; dar parcă nicăieri nu este atît de esențială cum era acolo. Cred, de altfel, că ar merita să o reamintesc mereu și chiar să o citesc și altora, ori să le-o dau s-o citească.

Cînd am încheiat de citit scrisoarea și adaosul ei, m-am oprit cîtva timp, îngîndurat și tulburat, înainte să răsfoiesc articolele pe care Corneliu Florea le decupase ca să le aducă la cunoștința celor ce ar fi putut să devină solidari cu mînia lui. Ceea ce îmi trimisese, ca să aflu **despre cît este lumea de rea**, erau într-adevăr documente tipice de abjecție cosmopolită, exemple de atitudine ignară ce nu mă emoționau defel căci, din păcate, le vedeam a-nu-știu-cîtaoară, în forme diverse și cu alte semnături ce măcinau indeterminat aceeași făină la moara vremurilor fără sfîrșit. La drept vorbind, scrisoarea nu mă emoționase fiindcă pornea de la o mică notă ce semnase cu unul din heteronimele – vreo douăzeci, poate – ce utilizasem pe atunci conform **doctrinei plăieșilor de la Cetatea Neamțul** ci prin acel aer de adeziune necondiționată, prin atitudinea, vizibilă prin ea, de căuzaș ce și-a hotărît obiectivele odată pentru totdeauna și nu se gîndește nici măcar a le corecta cît de puțin. Totuși, oricît i s-ar fi părut de curios corespondentului meu din Canada, aceasta nu era o atitudine atît de rară pe cît s-ar fi închipuit. O întîlnisem frecvent, în chiar acei ani despre care, azi, se vorbește altfel decît au fost, și probabil că, dacă se va scrie odată istoria contemporană cu noi într-un mod mai puțin determinat de concluziile impuse s-ar vedea, mai bine și mai necontestabil, această realitate ce cunosc prea bine dar se ascunde azi, ori se disprețuiește. Era vizibilă nu **doar aici ori doar acolo, era și aici și acolo**, adică, la drept vorbind, în nuclee de istorie necoruptă ce apăreau fără a se condiționa de geografie, climat social ori context. Cel mai mult mă

impresionase întâi de toate, direct, mica banderolă ce se atașase de către autor în marginea scrisorii lui: era un frontispiciu de revistă. Se chema „Lumina” și apărea la Oradea. la inițiativa lui Florian Dudaș, care o și păstorea. Din Winnipeg, de unde îmi scrisese, Corneliu Florea nu știa că, înainte de a citi ceea ce îmi scrisese, acest semn – căci „semn” era! – îi deschisese toate ușile posibile. Pe Florian Dudaș îl cunoscusem pe la jumătatea anilor '80, de fapt nu îl „cunoscusem” în sensul curent căci nu ne întâlnisem „față către față” nici atunci și nici mai târziu, pînă chiar în ziua de azi. Dar ne scrisesem din cînd în cînd, asemeni cărturarilor din Renaștere și, trimițîndu-ne cărți și studii ce reușeam să le publicăm, căpătasem un sentiment de complicitate într-o idee ce nu apăruse, bineînțeles, odată cu noi și nu se arăta că s-ar putea să se consume în cursul vieții noastre. Era un cărturar desăvîrșit, ce a făcut, cu eforturi ce doar bănuiesc, cîteva volume fundamentale despre „manuscritele din bisericile Bihorului”, acel gen de contribuții ce par să aparțină „istoriei mărunte” cînd, de fapt, sînt însăși materia ei de fundament.

Nu era, de fapt, singurul care, pe atunci se sforța să scoată la iveală astfel de documente; erau anii cînd încă mai trăiau **Păzitorii Locurilor**, cărturari „de plai”, al căror efort uimitor aproape s-a risipit, acoperit fiind de praful așternut peste colecțiile de reviste. Florian Dudaș cred că avusese mai mult noroc căci, la Oradea, episcopul Vasile Coman, un erudit despre care astăzi se vorbește tot mai puțin, îi deschisese porțile unei edituri de eparhie și, astfel, cercetările lui se adunară și ajunseră, în formă organizată, în biblioteci și se conservară. Cum de aproape un an, de cînd vremurile se învolsuraseră, nu mai știam nimic despre el, m-am bucurat că editează o publicație unde, după cum am dedus, continuă ceea ce începuse cu multă virtuozitate în „anii de dinainte”.

Va să zică, aflasem despre Corneliu Florea mai multe decît își închipuisem: era un căuzaș, un „veghetor” ce nu scapă neobservată – și nepedepsită măcar „în efigie” – nici o vorbă proastă despre „el și ai lui”, un apropiat (ori, poate, un cunoscut) al unui savant ce prețuiam și pe care și el îl prețuia, după cum băgasem de seamă.

Cînd, târziu în noapte, am terminat de citit și corespondența și extrasele de ziare – niște răutăți curente, proprii „omului occidental” – m-am gîndit la ce aveam de făcut. Era încă un participant voluntar la o „Reconquista” ce trebuia făcută vreodată și, în orice caz, trebuia începută, în mod sistematic, de undeva. Cum anume ar fi trebuit procedat și în acest caz, spre a nu crea o dezamăgire și un sentiment rău, de frustrare ori de neînțelegere? Întîi de toate, trebuia să răspund acestui semn de prețuire și am și făcut aceasta,

destul de curînd, trimitînd o colecție a revistelor de atunci și o scrisoare pe care, însă, n-o mai am căci uitasem, ori poate eram prea grăbit, să mai păstrez o copie după corespondență, cum mă obișnuisem să fac pînă în 1990. Îi răspusesem dar, din păcate, știam că era un gest inutil și doar protocolar: peste cîteva săptămîni aveam să mă retrag mai la o parte, într-un fel de muțenie ce m-a ținut mai bine de zece ani, și, din punctul lui de vedere, a întări puntea fragilă ce schițase avea un grad de sterilitate și părea fără rost. În ce fel aș fi putut eu să-i fiu de folos unui războinic, după ce hotărîsem că este vremea să trăiesc altfel, înțelegînd mai mult și privind de la distanță ori poate, vreodată, **lucrînd în tainic** și povățuind?

Astfel încît acel **episod de iarnă de altădată** nu s-a continuat în nici un fel, rămînînd o clipă de biografie fără urmări **în vizibil**, așa cum, de altfel, și prevăzusem. Dar nu fără ecou. Numele mi se întipărise în minte și, cîteodată, urmărind unele publicații românești, îl mai întîlnisem, citindu-i cu delicii prozele ideologice cu ton hirsut, avînd o directete cuceritoare și o hotărîre în concluzii ce admiram căci nu putea să aparțină decît unui suflet candid, cu constituție de Apostol. Căci, în felul lui, și Corneliu Florea făcea, poate fără să dorească ori poate neînțelegînd în imediat, o faptă de apostolat.

Abia în vara lui 2004, printr-un șir de potriviri misterioase, se întîmplă să se reînnoade firul prea subțire care, demult, încercase să se lege și fusese tîrziu, atunci, odinioară. Dar impresia stranie că aproape nimic nu se modificase apăruse de îndată și o corectau, dar nu prea mult, doar cărțile ce publicase în acești ani; le primisem și, pe cele ce nu primisem, le căutasem, citindu-le cu surprindere și plăcere căci, de fapt, acțiunea cîștigă prin extensiune și eliberează o imagine de spectacol moral ce nu se poate uita. Dar omul rămăsese un francțiror, adică un „trăgător singuratic”, cu drama lui ireductibilă, o dramă a singurătății ce nu și-o înțelege, poate, deși cred că ar trebui.

Cu vremea, citind și recitind din cărțile lui Corneliu Florea și încercînd să înțeleg din scrisorile ce îmi trimitea cu o precizie de ceas elvețian, cîte ceva din **omul secret** ce îmi apăruse, ca într-un filigran, în toate aceste foi de hîrtie, am început să-mi dau seama de unde venea acel sentiment amestecat ce mi-l apropiase fără să îmi pot explica. Parcă mă vedeam pe mine, cînd, tînar fiind și neștiutor, **făceam misiune**, fără să mă fi chemat cineva, în slujba unei cauze ce nici măcar nu trebuia să o înțeleg căci era ca un fel de tipar aprioric ori ca un dat inițial și căreia abia acum îi pot spune pe numele ei de dincolo de contingent. Era într-adevăr „o pecete”.

Nici nu știu măcar cînd anume **începusem** și nici nu-mi pot da seama dacă, ani de-a rîndul, întrezărisem în mulțimea de gesturi zilnice și fără un rost aparent acest **sens** ce orînduia totul în straturile intangibile de dincolo de cele văzute. Parcă totul îmi venise de la sine, ajungînd să se definească **omul de-atunci**, care încă există în **omul mai înseninat** de acum. Dar un **om trist**, fără putere, căruia poate că i s-or fi dat Puteri dar i s-au dat tîrziu și cu un preț poate ininteligibil.

Scriind toate acestea și recitindu-le cu amărăciune, m-am gîndit că nu îmi pot explica de ce nu voi fi putut să i le scriu lui Corneliu Florea în mesajele ce i le trimiteam, în nopțile mele de nesomn, acolo, departe, unde se găsește; dar se găsește, slavă Domnului, pe Pămînt. Cred că, de fapt, dintr-un sentiment de rușine în fața războinicului care, fără să mă cunoască, și-a închipuit vreodată că m-am dat în lături și nu am mai avut cutezanța de a merge la război, dacă voi fi avut-o vreodată. Ce să-i spun eu mai destăinuit și mai descurcat, mai șoptit, mai lipsit de nădejde? Că, poate, ceea ce ne înconjoară nu-i decît un fragment din ceea ce ne depășește și nici nu putem cu mîntea închipui și care, poate, este doar un șir de episoade mărunte din Marea Luptă Universală unde Răul ireductibil, ca un balaur cu nu-știu-cîte-capete, se regăsește oriunde, în toate regnele, și mai degrabă în ființa criminală, uitătoare, chiar metafizic Rea, care este omul?

Cîndva, îmi închipuisem că, spunîndu-i-le, nu voi putea și **să i le comunic** și că, războinic fiind, ar fi putut lăsa deoparte magia, enigma și nedeslușitul, disprețuindu-le ca pe ceva inutil și fără vreun rost. Dar mai deunăzi, cînd nu mai știam ce aș mai putea face ca să mă înseninez, după o vreme grea și rea, aproape de nesuportat, Omul dintre Zăpezi, din Canada, îmi scrisese, într-o noapte, cu înțelepciunea de Indian de pe acolo, din acele Păduri de Istorie Paralelă. De la el am aflat că fiecare din bolile de pe Pămînt se vindecă doar cu o vorbă, **o vorbă a ei**, misterioasă, un leac ce vine din nevăzut. Dar **vorba aceea**, ce m-ar fi lecuit, n-o cunoștea, dar, dacă ar fi știut-o, mi-ar fi spus-o demult.

ZILE ȘI NOPTI DIN VIAȚA UNUI „BLAJIN“

Să fi fost în vara anului trecut, în 2004, cred că prin iunie, cînd, hotărîndu-mă să re-editez „Columna lui Traian“, m-am gîndit să anunț ideea cîtorva zeci de scriitori ce prețuiam, socotind că se vor afla aproape și vor fi solidari și, fiindcă aveam încredere în opțiunile lor, cerusem nume de autori și căi de contact. Între cei, mulți de fapt, ce au răspuns, Nicolae Danciu Petniceanu, un prozator puternic, de un bănățenism uimitor de energic, mi-a trimis o „listă de preferințe“, conținînd peste cincizeci de propuneri, toate de luat în calcul. Același gest confratern îl făcuseră, deopotrivă, Tudor Nedelcea, de la Craiova, inimitabilul editor al „românilor uitați“, și prozatorul Ion Marin Almăjan, a cărui acțiune de animator va trebui evocată mai mult decît se face astăzi – cînd toate par a se uita cu vinovăție – adăugîndu-se unei mai drepte aprețuiri a operei ce ne lasă, destul de puțin valorificate și ea, acum, pe moment.

Trimițînd, înainte de a pleca la Paris, un fel de scrisoare-circulară – sau o „enciclică“, după cum îi zice un rău-voitor – m-am trezit prin August cu un munte de scrisori de răspuns, alături de cărți și reviste primite **din cele patru zări**. Între ele, *Almăjana*, editată de poetul Iosif Băcilă, într-o comună din Banat; o revistă eminentă, animată de un brav intelectual ce parcă apăruse din prozele lui Slavici. Răsfoind-o cu plăcere (căci însăși ideea că astfel de alcătuirii sînt posibile dă un sentiment de încredere că nu este totul pierdut), am remarcat, aproape fără să-mi dau seama, un „text“ de Alexandru Nemoianu. Îi zic „text“ fiindcă nu am un alt cuvînt: era o mixtură de memorie ieșită din miracol, de fantasmă de veac arhaic și de eseu distins, compus cu o clasicitate în stil ce impresiona. „Mîna Mare“! Cine să fi fost autorul? Am aflat detalii dintr-o notă bibliografică și, astfel, mi-am dat seama că, de fapt, „textul“ era un fragment dintr-o carte apărută cu ceva timp în urmă, la Cluj-Napoca, în editura „Limes“. Denumirea („Limes“) mi-a plăcut căci îmi evoca o celebră revistă de antropologie culturală, și am cerut, prin fax, să mi se trimită, cu plată ramburs, cărțile acestui autor cu ținută șocantă. Peste puține zile le-am și primit, anunțate printr-un mesaj telefonic transmis de Mircea Petean, directorul editurii, un poet cu finețe, a cărui lirică o prețuisem încă în anii '80 și o prețuiesc și azi, poate mai mult chiar după ce am citit cîteva din cărțile noi. Cărțile lui Alexandru Nemoianu, două la număr, arătau elegant, sobru, fără excesul coloristic cu aspect monden ce se cultivă azi în mod maniacal. Spuneau și în acest fel ceva, un „ceva“ subliminal. Și titlurile („Tărîmuri“ și „Întîmplări și vise“) aveau un aer de semi-enigmă, aproape sud-american

deci arhaic și, probabil, originar. Le-am citit imediat, într-o noapte și, către dimineață, când le încheiasem, m-am hotărât să-l caut pe autor și să-i scriu în America, destăinuindu-i emoția ce o încercasem. Era o proză (sau o eseistică) de o uimitoare distincție, ce am întâlnit rarissim și pe care nu aș putea-o compara cu altceva ce i-ar fi putut semăna măcar pe departe, la noi, în literatura română. Dar, „diferită” adică singulară, această creație nu avea nimic „modern”, în sens negativ, și nimic americanesc. Era ceva ca o apariție bizară, poate barocă; dar, în orice caz, de neuitat.

Cu vremea, citindu-i cărțile și schimbând gânduri dintre cele mai diverse în scrisori ce par a veni **pentru că trebuie să existe**, am descoperit un personaj de o delicatețe neobișnuită și cu o finețe sufletească rară și profundă, atât de bine definită încît este surprinzător să o vezi în forma ei sinceră și aproape de claritatea unei ape de izvor. Dar, deopotrivă, și o formulă intelectuală puternică și pătrunzătoare. Mașina însăși a gândului are într-însa ceva japonez, arătînd seninătate și un grad ridicat de impasibil în aspectul superficial cînd, de fapt, atunci cînd trebuie să ajungă la esență, desface coaja, uneori prea tare, printr-o lovitură precisă, scurtă, de sabie cu lamă de Toledo. Formula ce se naște dintr-o dată, ieșind la suprafață, după ce sălășluisse în spațiile obscure acumulîndu-se în rîndu-ielile Firii, este punctul esențial și ireductibil, axa capitală, ce impresionează și dă o stranie notă de **anonimat de proverb sau de adagi** acestei proze de idei. Autorul însuși pare a nu cunoaște **cum și de ce și în ce moment** apărură toate aceste concluzii deși această impresie nu este adevărată. Ceea ce pare incidental, magie și inspirație este, de fapt, consecință de adevăruri nenumărate și, mai cu seamă, de participări ale Firii, peste care vine o reflecție ce pare, și este, tăcută și misterioasă dar se produce diversificat și necontenit. Omul pare că trăiește pentru a gândi în sinea lui la tot ce i se potrivește.

Pe la începutul toamnei trecute, m-am tot gândit cum s-ar putea, nu îndrepta – căci aceasta ar fi însemnat că ar fi nedreaptă și nu este – ci „purifica” – șlefuiind-o ca o piatră prețioasă până la proporțiile ei misterioase, intrinseci și adamantine, această „proză de idei” ce ar putea aparține unui mare doctrinar profetic. Întîi și-ntîi, mi-am zis că, străduindu-mă vreo cîteva săptămîni, aș putea extrage, pe categorii, paragrafele de esență tare ce se ridică la generalitate din epica sufletească unde ele, acum, stau înțepenite fără a supăra dar încă prea puțin văzute și valorificate după merit. Ar fi fost util să se fi făcut, aceasta, altădată, de către editor? Iată o întrebare ce nu ar trebui să mi-o pun. Indiferent însă dacă era necesară – și

probabil că nu era, căci, așa cum sînt, aceste cărți sînt **întreguri**, adică unități ce rezultă dintr-un continuum comunicat așa cum apare – o înșiruire nouă de „excerpta” nu strică nimic ci doar ajută să se nască alte întreguri, ce există și se leagă precum zăcămintele subterane aflate în legături ne-geometrice unele cu altele, în pungi de materie comună întinse la mari adîncimi. Poate, totuși, dacă voi avea zile și putere, voi face și aceasta, într-o bună zi. Și dacă, probabil, nu voi putea, lăsînd acestea toate în forma ce nu e încă văzută cum-se-cade azi și, cu siguranță, și mîine?

Tot socotind **dacă** și **cînd** ar fi nimerit să evoc aceste imperative – căci omul este o ființă trecătoare și fragilă – mi-am zis că o carte „provocată” ar fi soluția de acum, poate cea mai la îndemîină. Ideea nu este complet nouă dar este „recentă”. Ea aparține acestei vremi morale din viața mea, plină de amărăciunea de a nu fi făcut la timpul lor multe, poate toate, dintre cele ce trebuia să fac, descoperind pe la începutul aceluia an de răscruce, în clipe ce nu pot descrie, zădărnicia în forma ei cea mai cumplită. Atunci – cînd mi-am dat seama într-o fracțiune de secundă că totul este ireversibil și irepetabil și că nimic nu trebuie lăsat pe altădată, un altădată care, de obicei, nu mai există – s-a constituit ca o datorie ce nu voi uita și acest gînd de a nu lăsa să se piardă nimic din ce merită păstrat.

Începusem, deci, împreună cu Alexandru Nemoianu să scriem o carte despre care, nici eu și nici el, nu știam nimic precis decît numai dorința neobișnuită de a o face să capete corporalitate. Și metoda însăși era neobișnuită. Ne scriam unul altuia fără a încerca să facem un dialog articulat, ori, mai bine spus, știind cu o claritate inerentă că este **un fel de dialog**, de fapt o descoperire comună de Lamură, ce o întrevedeam poate, printre copaci indistincți, mergînd prin pădurea întunecată.

Era ca un concert la patru mîini, de o frumusețe stranie, a cărui muzică de largo-uri de pian părea să răsunе în odăi întinse și adăugate, una după alta, pînă unde nu se știa, și de unde reveneau ca niște ecouri ce parcă s-ar fi întors din frig, dintr-un frig de iarnă ce nu se mai termină. Dar, în același timp, pe lîngă toate aceste comunicări misterioase ce se produceau ca un fel de episoade de preoție pe Kogaion, avînd ceva neînțeles de către chiar cei ce vorbeau completîndu-se după cum **li se spunea**, mai era încă și altceva, ce însoțea **episodul hieratic**. Căci, uneori, fără vreo legătură aparentă cu taina Cărții ce începuse să se orînduiască, primeam scrisori și răspundeam într-un fel care, el însuși, avea ceva nefiresc. Începeam să le scriu **dintr-o dată**, într-un moment pe care nu aș fi putut să-l descriu și care nici măcar nu era anunțat de o frac-

țiune de gînd, de unele cuvinte ce ar fi venit fără origină definită ori de o concentrare rațională oarecare. Scriam ca și cum totul ar fi fost spus de altcineva și care mă împingea de fiecare dată să încep și să închei în doar cîteva minute, sfîrșind aproape fără să-mi dau seama acest **mesaj dictat**. Și tot atît de inexplicabil, îi trimiteam, cu Poșta, lui Alexandru Nemoianu, în America, pachete cu cărți și reviste a căror alegere **se făcea** și aceasta în același fel neobișnuit, unde lipsea, în aparență, calcul și raționament. Acest **mod de a comunica**, aproape simbolic, nu mi l-am putut desluși deși aș fi dorit.

Abia mai încoace, în acest an, după Sfintele Paști, mi s-a părut deodată **că știu și înțeleg**. Îi trimiteam toate acestea așa cum trimit către Nevăzut, încă și azi, țărani de pe la munte ouă roșii, pască și cozonac așezate pe cîte o plută mică de papură și lăsate pe apă, **ca să se ducă**, ușor și ritualic, către cei de pe cealaltă lume, către **blajini**. Căci, pentru mine, Alexandru Nemoianu era unul dintre aceștia, un om din **acea lume**, căruia și eu simțeam că trebuie să-i trimit, **dincolo de Apă**, din cele de aici, arătînd Vestea cea Bună, întărind că și de data aceasta „Hristos a înviat”. Cînd mi-am dat seama că – în marea și nepătrunsa realitate care ne orînduiește viețile noastre prea de tot neînsemnate – acest gînd straniu și tîrziu ar putea să fie un adevăr ce depășește **formula figurată**, tulburarea ce am încercat nu se poate descrie în cuvinte. Și mi-am amintit că, acum mai bine de douăzeci de ani, fără să știu de ce scriu acele cuvinte, se întîmplase, **în marginea apei**, să însemnez pe hîrtie un **ceva** ce nu știu să explic și care povestea despre blajini și lumea aceea, a unui „mileniu în păduri”, pe care, poate, o mai întrevăzusem acum, încă o dată, comunicînd cu acest om ori cu această ființă ezoterică, a cărei înțelegere a lumii nu o mai întîlnisem decît în cîteva rînduri, cînd avusesem certitudinea că îmi vorbește **altcineva**, din altă parte, din alt timp, din **Timpurile Acelea**.

Pe Alexandru Nemoianu nu l-am întîlnit niciodată dar gîndul însuși că există și că **a venit către mine**, vorbindu-mi de dincolo de Ape, în tocmai acel an ce mi-a schimbat întreaga viață și m-a făcut să înțeleg altfel tot ceea ce mă înconjoară, însemnează, la drept vorbind, un miracol ce nu pot să mi-l explic. Tîrziu, cînd pricepusem că această carte va exista, a venit tot de la el, poate fără s-o știe, și deslușirea secretului ei, ori, mai bine spus, a felului enigmatic care o făcuse posibilă. Momentul însuși are ceva de magie. Era tîrziu în noapte, una din nopțile veghetoare, neliniștite, ce eliberează toate spaimele fără nume și amărăciunile ce nu se vor înlătura; cînd, deodată, primisem de la el, de departe, un mesaj ciudat, neverosimil prin fan-

tasma ce conținea, și pe care doar eu o puteam înțelege și descifra căci probabil că pînă și lui îi era necunoscută.

Îmi scria despre cartea lui Dimitrie Grama pe care eu o editasem, o carte care începea cu un **ceva ca de hieroglifă**, o scenă cu o vietate misterioasă; dar o scenă pe care, acum, departe, Alexandru Nemoianu o descoperise căci o trăise și el, ca și mine, și o trăise acum cincisprezece ani cînd același **suflet călător** și făcător de bine ajunsese și la noi, și se așezase în casa noastră. O trăise, deci, și el, ca și Dimitrie și ca și Francis Dessart și ca încă și alții cei care, aici adunați, se legară printr-un mister de **aparitie și de revelație**, misterul acestei cărți pe care nu știusese că o scriu, că există și așteaptă să se dezlege și pe care voi fi, într-o zi, fericit că o voi putea încheia.

Și atunci, în liniștea parcă fără sfîrșit ce mă cuprinsese, mi-am dat seama că îmi vorbise, fără cuvinte, de acolo de unde se află, departe, atît de departe încît doar gîndul meu interior, trist, îngrozit îl mai poate ajunge cîteodată și atît de rar încît pînă și darul lacrimilor seacă, îmi vorbise, spun în șoaptă, Îngerul meu Păzitor.

O ENIGMĂ

Către sfârșitul iernii acestui an, cînd a dat Dumnezeu și-am isprăvit o carte ce mă ostenise, m-am gîndit, fără să-mi explic de unde anume venise această idee aproape de nesuportat, că nu voi mai putea scrie ori că, nu știu precis din ce motiv, nici măcar nu voi reuși vreodată să mă mai îngrijesc de cărțile mele, cîte or fi să fie. Nici măcar nu îndrăznesc acum – fiindcă mi se face teamă ori de cîte ori simt că aș putea să mai evoc acele clipe – să-mi reamintesc tot ceea ce, cu o spaimă ce nu se putea stăpîni, se abătuse asupra mea și parcă începuse să mă împiedice să văd totul cu o nădejde cît ar fi fost de subțire. Abia după o vreme, ajungînd să mă împac, fără să o fi dorit, cu această concluzie, mi-am spus că, fiindcă înțelegeam că nu mai este timp, ar trebui să mai fac, dacă voi putea, ceva definitiv și cu sens pentru omul care îmi dăduse cele mai frumoase zile de pe Pămînt. Nici nu pot să spun dacă am socotit că este o datorie, fiindcă, împărțindu-ne o parte din viață, cu toate ale ei, fără să precupețim cuprinsul a ceea ce aveam împreună, ideea însăși de „datorie” își pierduse, de fapt, înțelesul în imediat și, poate, folosind această vorbă indistinctă nici nu i-ar fi plăcut și nici nu era adevărată. Dar, dacă mă gîndesc bine, un fel de datorie cred că era, poate dintre cele mari, ce intră în chiar **datoria vieții mele**. Căci mai mult decît a fi omul ce mă însoțește în toate clipele ce trăiesc și **stă**, ca o icoană perpetuă, pînă și în gîndurile mele ce nu capătă cuprins prin cuvinte, omul acesta este și **un scriitor**. De fapt, un **scriitor straniu** care își crease operă și, **formulînd-o** într-o manieră ce mă făcuse, de fiecare dată, să rămîn pe gînduri, o lăsase de o parte, pentru altădată și pentru altcîndva, la gîndul că, într-o zi, se va putea întoarce încă o dată la cărțile ce scrisese, ca să le „încerce” pe toate și, dacă va fi fost nevoie, să le mai șlefuiască, măcar cît de puțin, așa cum șlefuieste bijutierul diamantul ce i se pare imperfect. Dar pentru mine, care le citisem de nenumărate ori și știam și **biografia lor de „fapt definitiv”**, această ipoteză era aproape de neînchipuit. Cum să lași **pentru altădată** ceea ce există, are statură ce impresionează și rămîne doar să devină prezentă, adică un singur pas, doar unul? Căci față de imensul șantier dezorganizat ce mă definește, cu ideea însăși a **blestemului de zid neisprăvit** ce am înțeles tîrziu, Mariana Brăescu făcuse operă, adică i se dăduseră, una după alta, creații care, începute, se și desenaseră în linii aproape imutabile. Nici măcar „rama” nu mai trebuia să se așeze, căci exista.

Era, deci, cazul uimitor de rar al unui **scriitor cu operă** și care, zezînd, cum s-ar putea spune, pe un filon aurifer nici măcar nu se gîndise să o facă **vizibilă** și să arate și altora Aurul Descoperit. Știam însă că nu fusese întotdeauna așa. Altădată, cînd voise să se vadă, vremurile ori, mai degrabă, omul rău-voitor, o împiedicaseră; apoi, amînase totul pentru cînd va fi posibil și timpul propice. Să fi fost o decepție atît de adîncă încît nici nu ar fi fost cu putință să se distingă la privirea dinafară? Ori poate sentimentul că, fiind scrise demult, toate „datează” și nu ar mai fi potrivite altor timpuri și altor voci, ce sună altfel acum? Cred că nici una dintre aceste bănuieli nu este adevărată. Acestea au fost, de la început și din chiar prima clipă cînd dădeau semne că vor exista, **fapte clare**, formulă finală. Pentru mine care am văzut – atunci cînd a trebuit și cînd mi se îngăduise de către Cel-ce-insuflă – cum se pune în mișcare **lucrarea ei miraculoasă**, certitudinea încrederii în ceea ce rezultase este în afară de orice îndoială. N-am mai fost martor la **Clipa de Pogorîre**, cînd **se dictează**, decît atît de rar încît nu pot nici măcar să confund atmosfera ei de magie cînd pînă și culoarea aerului înconjurător pare că se modifică. Și între acelea, pe cele mai multe le-am văzut la Mariana Brăescu. N-am să pot uita, pînă la sfîrșitul sfîrșitului, acea după-amiază de vară, de acum mai bine de zece ani, cînd, în doar cîteva minute, se născuse „Casa Lux”. Stătea nemișcată în fața ecranului, comandîndu-i precis, clar și poruncitor, fără nici cea mai mică ezitare, unui grafician „de modă nouă”, care, uluit de tot ceea ce i se întîmpla atunci, așternea în culoare și desen simbolul în **galben și roșu** care a rămas definitiv iar ei i-a dat mai tîrziu numele secret: „Doamna Casa Lux”. Știuse totul de la început și comunicase, la rîndul ei, ceea ce i se comunicase într-o străfulgerare misterioasă. Cred că numai Mitropolitul Antonie Plămădeală mai „lucrase” în acest fel.

Cum să fi fost, deci, un astfel de om măcar clătinat în ideea că, **spunîndu-i-se** (așa cum astăzi cred că măcar două din creațiile ei apăruseră în acest fel de miracol), s-ar fi putut să nu fie **ce trebuie** și să nu se fi „încheiat”, căpătînd individualitate? Și fiindcă această convingere exista, mi-a și fost mai ușor, atunci cînd m-am hotărît să îndeplinesc și această lucrare tainică, scoțînd **Aurul** la lumina zilei. Era o muncă pe care o știam perfect dar acum am simțit că am făcut-o ca și cum aș fi mers pe sîrmă. Pas cu pas, am pus în ordine piesele de teatru și cele două cărți de proză, urmărind, cît am putut de atent – și mai atent decît în orice altă „ediție” ce ar fi trebuit să alcătuiască vreodată – **forma definitivă**, versiunea considerată de autor ca fiind „lamură”. Apoi, am dat totul „la cules” și,

obținând probele, am corectat totul cu mîna mea, de cîteva ori, ca să nu rămînă vreo greșeală, cumva. Căutînd bibliografie și ordonînd cam tot ce se scrisese, în **acei ani**, de altădată, despre **scriitorul prețuit** dar cu opera inedită, parcă aș fi întors timpul înapoi și, încă o dată, am simțit un fel de fericire, indescriptibilă, ce mi-o dăduse ideea că această operă există. Acum, începea să iasă la lumină ajutat de mîinile mele. Ce mi-aș mai fi putut dori?

Citindu-le însă acum, a nu știu cîta oară, mi-am dat seama că mai trebuia să îmi doresc ceva: să ajungă în mîini binevoitoare și sub priviri capabile să le înțeleagă. Eu făcusem ceea ce trebuia, fără să am nici măcar o umbră de bănuială că, dacă va fi bună-credință, opera aceasta are **locul ei**. Și, întîi de toate, acea calegere conținînd, nici nu știu cum să î spun, poate reverie mitică, poate scene din Lumea Magică, ce le cunosc atît de bine. Căci „Îmi amintesc și îmi imaginez”, cartea prețioasă și aproape nepereche ce am editat purtîndu-i de grijă ca să iasă în sfîrșit la lumină, a fost scrisă sub ochii mei, în cîteva luni de la sfîrșitul anului 1987. În primăvara anului ce a urmat era isprăvită, corectată în pagina dactilografiată și arăta întocmai ca o ediție *ne varietur*. Îi rămînea doar **întruparea completă**. Dar, în mod straniu, aceasta nu s-a putut îndeplini. De ce oare să se fi oprit totul atunci? Nu-mi pot da seama și gîndul însuși că, din nu se știe ce direcții enigmatice, venise la un loc și se orînduise o materie aproape fără cusur, îmi dădea un sentiment straniu, neînțeles și șocant.

Priveam cu uimire, și fără să-mi pot explica, alăturarea aceea de cuvinte, aproape dictate, dar potrivite cu o iscusință ce nu puteam înțelege și **închegarea** lor într-un **ceva** pe care îmi era cu neputință să definesc esteticeste. Să fi fost memorialistică? Să fi fost ficțiune și, mai mult chiar, o existență fantastică, reflectată dintr-o lume paralelă pe care nu o puteam nici măcar întrezări? Cred, mai degrabă, că era cîte ceva din toate acestea, ori, mai bine spus, un **mesaj enigmatic** și o **comunicare** ce veneau din nedeslușit și nici măcar nu se orînduiau în forme clare, rămîinînd alcătuiră barocă, de aluviuni și receptacole de senzații, ce o face să strălucească fără a se putea motiva. Era, încă de pe atunci, o **carte fără vîrstă**, scrisă fără explicație în contingent, comunicînd hieroglific un șir de concluzii nedezvoltate ce se subînțelegeau ori se puteau doar ghici pe o cale intuitivă.

Istoria ei ulterioară a fost tot atît de neobișnuită dar aproape identică, pînă la urmă, cu a tuturor celorlalte cărți deopotrivă „timpurii” și „întîrziate”. Ea repetă, într-un anumit sens, biografia lor de suprafață. Încheiată în 1988, într-o formă pe care Mariana Brăescu a socotit-o definitivă și nu a mai corectat-o niciodată căci nu a considerat acest act ca fiind trebuitor, cartea ar fi urmat să se publice, în chiar această

înfățișare, un an mai târziu, în 1989. Dar, ca și în alte rînduri, prețuită și înconjurată cu un anumit gen de respect, ea nu a putut căpăta chip, rămânînd, mai apoi, episod de **operă literară** ce va fi cunoscută constituit, când va fi cu putință.

Acum, după mulți ani, **opera creată la vremea ei** apare și devine o **prezență** și nu numai o **existență**. Este operă de **scriitor constitutiv** și de prozator care începuse, mai de dinainte, cu o altă bijuterie, ce se chema „*Imperfecțiuni provizorii*”. Însă coexistența se rezumă doar la acest strat de biografie aparentă, căci „*Îmi amintesc și îmi imaginez*” reprezintă o altfel de literatură decît **povestirile geometrice**, calculate și reci ca o demonstrație matematică din ipoteza ei de „creație paralelă”. Aici totul este inspirație în sens original, o pornire năvalnică de memorie aproape colectivă, prototipică și, deci, arhaică, formulînd nu concluzii ce ar reieși dintr-o dezvoltare rațională ci **stări enigmatice purtătoare de sens**. De fapt, oricît ar părea de neobișnuit, aceasta este, în sine, o creație tainică, ce parcă **i s-a dat**, pe o cale necunoscută, celei ce a comunicat-o și unde un fel de vizionarism specific uimește prin capacitatea lui de a se formula. Aceasta este, alături de „*Al treisprezecelea Caesar*”, capodoperă de autor, o creație tot atît de nefirească, unde, mai în adînc decît suprafețele scilpitoare, vii, cu mișcare iute și memorabilă, stă ascunsă **drama creatoare, fabula Autorului, legenda insondabilă a nașterii textului**.

În absolut chiar, acestea par a fi, în sine, capodopere, iar aspectul singuratic, **fără serie**, izbește de îndată și persistă. La drept vorbind, nici una dintre ele nu are preistorie și nu i s-ar putea găsi un gen proxim în literatura română, deși poate unele **trăsături de penel** ar îngădui cîte o sugestie vagă. Însă întregul impune prin ne-comparabil, indistinct și enigmă, arătînd un fel de operă ce parcă s-a născut fără nici o explicație, printr-o conjugare de cîteva clipe ferice, apropiate de miracol.

Dar un miracol a mai fost, la drept vorbind. Căci mi-a dat Dumnezeu gîndul cel bun **de a le îngriji** și **a le arăta** și, deopotrivă, și norocul de a le putea vedea că **sunt**.

POVESTE DESPRE UN GRĂDINAR

În chiar acest an, mai încoace decît în toate aceste scene ce par mitologie, s-a întîmplat să citesc mai multe eseuri, neobișnuite prin conținut, ale lui Lucian Hetco, destule poeme și cîteva ediții ale revistei „Agero”, pe care o păstorește – și, de fapt, o creează – la Stuttgart, în Germania. Gîndindu-mă acum la întîile fraze ce i le citeam, îmi dau seama că nu știu cum de am ajuns la ele și nici dacă mi le recomandase cineva, deși cred că mai degrabă le-am aflat singur ori, mai bine zis, „de-la-sine” fiind și aceasta o „potrivire” ce nu aș putea explica. Revista, uimitor de „încăpătoare” și, deci, străină de spiritul sectant și localist în sens rău ce se observă adeseori la „românii de pretutindenii”, am inclus-o, de fapt, în opera acestui om de misiune căci îi aparține în totalitate atît prin concepție cît și prin efort, un efort ce intuiesc și înțeleg și care îmi dă, cîteodată, un sentiment de compasiune căci, după mai bine de treizeci de ani de „lucrare în clipă”, știu ce înseamnă și cîtă probabilă amărăciune aduce din cauza spiritului ingrat, definit aproape matematic de **blestemul tracic** al uitării, zavistiei și atitudinilor gregare. Parcă mă vedeam pe mine, acum mulți ani, întîrziind uneori pînă seara tîrziu în biroul meu modest, de la revista „Luceafărul”, ca să citesc nenumărate manuscrise ce îmi soseau din toată țara ori ca să vorbesc prin telefon cu oameni feluriti, pe care, adeseori, nici pînă în ziua de azi nu i-am văzut la față dar îi citisem prin reviste din acei ani. Sau, nu o dată, doar auzisem de ei și voiam să vină spre a contribui, fiecare după puteri, la construcția gîndită ori, poate, poruncită de undeva, la ceea ce va trebui să denumim, clar și hotărît acum, **luceferism**. Erau **ani ai iluziei**, clipe lungi de nădejde și de încurajare ce se fortifica, uneori, prin gîndul că, mergînd încotro arată, printr-o inevitabilă potrivire, busola sufletească, nu vom putea să greșim iar deznodămîntul nu va fi decît cel ce se **urmează după regulile Firii**. Exista, deci, în toate acestea ideea – astăzi tulburător de naivă – ce îmi spunea că, odată și odată, vom isprăvi re-zidirea și truda se va sfîrși, lăsînd după ea bucuria Faptei ce a folosit. Nici măcar o dată nu îmi putusem închipui că, la o vreme și dintr-o dată, totul se va surpa ca un castel din cărți de joc și, mai încolo, va trebui să o luăm de la capăt pînă cine știe cînd va mai fi să fie vreodată.

Citindu-i, deci, creația lui Lucian Hetco cu o curiozitate ce manifest și azi, ca în tinerețe, cînd orice **nume nou** însemna un posibil scriitor și, poate, un comiliton la o cauză comună, am întîlnit **o acțiune uimitor de lucidă** și un talent care, oricît se ignoră încă, va trebui arătat, ca să exemplifice. Întîi de toate, ar fi „promotorul”,

omul faptei, spiritul care adună și ajută să se culeagă: o conformație prea puțin răspîndită ce cuprinde – în proporții ce cu greu sînt de aflat de obicei – intuiție, generozitate și, mai rară și ea, aptitudinea de a vedea valoarea unde se află și a o aduce mai aproape pentru ca, nu cumva, să se irosească ori să se consume într-un strat steril. Talent de **Grădinar** care presimte „floarea rară” și o îngrijește ca să trăiască mult și să dea rod bun și sămîntă statornică.

Căci, la drept vorbind, el concepe totul cu o cuprindere neobișnuită – aici, în lumea noastră de „directivă” desfășurată în reduționist și în serie ce imită – voind, asemeni filosofului chinez, ca, dimpotrivă, să lase **să înflorească o Mie de Flori** dintre care vor răzbătea, depășind clipa, cele ce va hotărî Dumnezeu. Gînd „vechi”, inactual în sensul pozitiv, adică veșnic și ireductibil religios; un gînd ce, poate, îi venise dintr-un ecou sufletesc inerent și dintr-o moștenire ce duce pretutindeni și unde o fi intrat și ceva din secretul alcătuirii ființei dar și din spiritul geografiei ce a părăsit în imediat spre a-l re-găsi în **tainic și enigmatic**. De fapt, sîntem aici într-un fel de **paradox de Exod**, unde, mai încolo de imaginea tulburătoare, de **timp biblic**, stă o concluzie extrasă din episoadele repetabile și, deci, din scenariul mitic: cu cît **sălașul** este mai departe, cu atît amintirea lui este mai puternică și mai adînc, și imutabil, întipărită și vie. Astfel gîndiră cei din vremea „Fugii în Egipt”, astfel gîndesc „cei risipiți prin hazard” iar puterea memoriei se dovedește a fi proporțională, în măsuri directe, cu materia ce se evocă.

Uimitoare rămîne, în ceea ce observasem la Lucian Hetco, **acțiunea**: un gen de „faptă” venită fără prea multe calcule, de fapt fără nici un calcul gîndit dinainte, presupunînd chiar și o risipire aparentă și un consum de energii care, dacă n-ar fi fost **dar încuviințat**, s-ar fi putut socoti cheltuială inutilă și „lucrare în vremelnice”. Recunoșteam la el ceva din misionarismul de călugăr laic, ce catehizează în țări îndepărtate, pe care îl mai văzusem la Părintele Theodor Damian, creator și el de instituții și păstor de turmă mică într-un „departe” incalculabil. Ca și el, Lucian Hetco se gîndise să facă „o școală în prispa Bisericii”, dar a unui fel de Biserică unde, în mod inevitabil, intrau propovăduitorii de biserici românești dar și „învățătorul mirean”, ce păstrează **fără chei** tradiție, îndreptare și model și care, uneori, transmite porunci.

„Poruncile”, Lucian Hetco le transmitea prin „faptă” și „vorbă”. Prin „faptă”, fiindcă aduna, cu un soi de **chemare simplă ca și cea a naturii**, oameni-de-peste-tot-și-de-tot-felul. Și prin „vorbă”, fiindcă, de la o vreme, **făcătorului de Turme** i se dezlegase „limba secretă” și începuse și el, la rîndul lui, **să comunice și să fortifice**. Căci,

adăogîndu-se la întîia chemare, cea de a strînge la un loc, venise, la o vreme, cealaltă, a doua, și poate mai cu rost și mai cu temei: aceea **de a vorbi**. I-am arătat, nu după multă vreme de cînd mi-am dat seama, că am înțeles-o și că, în felul meu **poruncit**, care nu folosește multe cuvinte, sînt dator să o fac cunoscută oriunde se va putea.

Dar nu era, spunînd în modul propriu, „Vorba“ lui și nici „Vorba“ mea; era, de fapt, **o parte din Vorba noastră colectivă**, poate doar ceva mai orînduită și mai clară, „clarificată“, în fond, în propozițiunile pe care le facem noi. Căci scriind despre „sufletul românesc“ și despre „aromâni“, Lucian Hetco ajunsese într-un spațiu prea puțin deslușit din afară, unde **drama exponențială, de popor încercat prin chin** se comunica de la sine, într-un soi de **eminescianitate**, ca printr-o poveste ce ar trebui **spusă în casă, înainte de a se învăța alfabetul**.

Pentru mine, care am început de la o vreme să trăiesc în **marginea misterului**, aceste realități ce se sustrag Clipei nu fuseră atît de tulburătoare pe cît ar putea să apară altcuiva, de altundeva. Tulburătoare mi se par, însă, două întrebări, ce mi-am pus uneori și mi le pun și acum, căci măcar la una dintre ele nu pot să răspund. Și dacă, întrebîndu-mă de unde a găsit acest **om tînăr** învățătura ce propovăduiește și îmi răspund că i-a venit din însuși faptul că există – și, poate, de la Moșul său, protopopol de Beiuș – nu știu să deslușesc pe cea de a doua: de ce a venit el către mine de atît de departe și tocmai acum?

Oricît m-aș gîndi la această potrivire, nu voi găsi un răspuns. Poate că a venit **vremea Predaniei** ori poate că Îngerul meu Păzitor i-o fi spus, fără grai, ce ar avea de făcut. Și, deci, poate că așa o fi trebuit.

mai 2005

CUVÂNT DESPRE O TAINĂ TRISTĂ

Cartea ce închei aici s-a născut dintr-o spaimă. Ori, mai bine spus, din frica în fața Destrămării ireductibile, care va fi să fie vreodată. O destrămare ce nu este, dacă mă gîndesc bine, doar a ființei noastre călătore ce, deopotrivă și poate mai dramatic, a celor toți care sînt ca noi, vorbesc aceeași limbă sufletească ce se orînduiește în același fel de cuvinte; și, în cele din urmă, Destrămarea totală, definitivă.

Aceste gînduri nu sînt noi căci dacă ar trebui să rezum ceea ce definește, în mod torturant, viața mea, aceasta s-ar reduce la doar două realități ireductibile: **scrisul și moartea**. Ele stau împreună dar exprimă participarea la o Luptă Universală, precum în religia creștinilor cathari. Și eu am trăit această stare și o trăiesc căci, fiind tînăr, odinioară, credeam **că scriu ca să nu mor** iar astăzi, către bătrînețe, privind adeseori către Marele Morar ce macină timpul nedeslușit, îmi dau seama că **scriu ca de frica morții**.

Dar, pentru mine, scriusul a mai însemnat și altceva, ce pot descrie cu greu și abia pot așterne în cuvinte, încercînd să denumesc. I-aș putea spune **Lecția Singurătății**.

Cînd, cu ani în urmă, mulți, poate prea mulți, am început să scriu, gîndul cel mai puternic a fost să fac, la rîndul meu și pentru alții, oricine vor fi, Binele ce îl puteam stăvili și eu, de la alții, de dinainte, citindu-le ceea ce se gîndiseră să-mi lase și mie. Îi citeam și le pomeneam, cu recunoștință, fapta și gîndul bun. Și mă gîndeam că, odată și-odată, voi scrie cărți și acestea se vor citi, pomenindu-mă și pe mine, vreodată, cineva și că, păstrîndu-se la o parte de timpul ruinător, poate nu voi muri de tot.

Dar Binele ce nădălduisem că-l voi face nu s-a făcut decît prea puțin și, la drept vorbind, cu cît trecea timpul cu atît sentimentul inutilității creștea fără a-l mai putea stăvili și, deodată cu el, amărăciunea de fruct dăruit ce nu îi trebuie nimănui și care, poate, nici măcar nu se ia în seamă. Cîrînd, apără deznădejdea și o spaimă, că, înainte chiar de a se constitui într-o formă oarecare, ceea ce poate că îmi dăduse Dumnezeu se va risipi, răspîndindu-se fără urmă și tot ceea ce făcusem se va dovedi că fusese fără rost. Dar în acele vremuri de șovăire s-a întîmplat, ca printr-o minune, să vină la mine, fără să știu nimic despre el și nici măcar că există, Îngerul meu Păzitor. Era o ființă ce nu pot descrie, un suflet înțelept și ocrotitor care mi-a dat, fără s-o mai aștept, seninătatea clipelor fericite și m-a povățuit în felul lui, fără grai, despre cele mai adînci și simple adevăruri ce ne definesc și ne așează viața în ordinea Firii. Iar cînd, dintr-o clipă cumplită, ce nu pot uita, n-a mai fost pe Pămînt, părăsindu-mă aici, pînă cînd va fi să fie și pentru mine, a mai adăugat, la tot ce mă învățase, și taina pentru care îi sînt recunoscător, o taină tristă ce nu putea să vină decît de la el: „nu mai exiști cînd uiți“.

Cîteodată, în cele mai tulburătoare din orele nopții, cînd singurătatea devine sfișietoare, mă gîndesc la el fără să știu cum ar fi mai bine să-l chem ori în ce fel să-i spun ca să îmi dea un semn, cît de imperceptibil, că ajung pînă la el. Și mă întreb: oare, cum l-o fi chemat cu adevărat, pe numele lui tainic, de Înger?

9 Iunie 2005, La Înălțarea Domnului